

**FASTLEGGELSEN AV HVA SOM ER «SAKENS
DOKUMENTER» - VED MATERIALE FRA
KOMMUNIKASJONSKONTROLL**

Kandidatnummer: 394
Leveringsfrist: 25.04.2007

Til sammen 17964 ord

25.04.2007

Innholdsfortegnelse

1	<u>INNLEDNING</u>	1
1.1	Presentasjon og presisering av tema	1
1.2	Terminologi og begrepsbruk	2
1.3	Avgrensninger	3
1.4	Rettskilder	4
1.5	Tvangsmiddelet kommunikasjonskontroll	4
1.6	Innledende om retten til dokumentinnsyn	6
1.7	Prinsipper og hensyn	7
1.7.1	Det materielle sannhets prinsipp.....	7
1.7.2	Det kontradiktoriske prinsipp	8
1.7.3	Partslikhetsprinsippet.....	9
1.7.4	Grunnkravet om ivaretagelse av rettssikkerheten	9
1.8	Kort om «samfunnsadvokatens» rett til innsyn i «sakens dokumenter»	10
1.9	Utgangspunkter for vurderingen av hvor mye kontrollmateriale som skal være en del av sakens dokumenter	11
1.9.1	Innledning	11
1.9.2	Dokumentlisten.....	11
1.9.3	Dokument- og oppføringsplikt.....	12
1.9.4	Dokumenter som springer ut av en KK-sak.....	13
1.9.5	Politiets skjønnsmessig vurdering av «interne dokumenter».....	14
1.9.6	Distinksjonen mellom benyttet og ikke-benyttet kontrollmateriale	15
1.10	Kort om hva som er sakens dokumenter etter EMK	17
1.11	Fremstillingen videre – disposisjonsmessige avveininger	18

<u>2</u>	<u>HVA SOM ER SAKENS DOKUMENTER VED UBENYTTET</u>	
	<u>KONTROLLMATERIALE INNHENTET MOT SIKTEDE SELV .....</u>	<u>20</u>
2.1	Innledning	20
2.2	Hva som kan utledes av lovteksten i § 242 og tilhørende forarbeider	20
2.3	Rettsstilstanden før lovendringen i1999 - «Minimumsregel» for hvor mye ubenyttet avlyttingsmateriale som skal være «sakens dokumenter»	22
2.4	Innledende om dagens rettsstilstand	24
2.5	Dagens rettsstilstand om hva som er sakens dokumenter ved ubenyttet kontrollmateriale innhentet mot siktede selv	25
2.5.1	Etterforskningsstadiet	25
2.5.2	På tiltalestadiet.....	30
<u>3</u>	<u>HVA SOM ER SAKENS DOKUMENTER VED KONTROLLMATERIALE</u>	
	<u>INNHENTET MOT ANDRE ENN SIKTEDE SELV.....</u>	<u>32</u>
3.1	Innledning	32
3.2	Hva som er sakens dokumenter ved kontrollmateriale innhentet mot medsiktede.....	33
3.3	Hva som er sakens dokumenter ved kontrollmateriale innhentet mot tidligere mistenkte	36
3.3.1	Hva som kan utledes av lovtekst og forarbeider	36
3.3.2	Høyesterett finner at «det samlede materiale» inngår i sakens dokumenter	38
3.3.2.1	Innledning	38
3.3.2.2	Sletteplikten etter § 216g.....	39
3.3.2.3	Nærmere om Nokas2-kjennelsen	40
<u>4</u>	<u>HVA SOM ER SAKENS DOKUMENTER VED KONTROLLMATERIALE</u>	
	<u>INNHENTET I ANDRE STRAFFESAKER.....</u>	<u>42</u>
4.1	Innledning	42

4.1.1	Hva som utgjør en sak	42
4.1.2	<i>Påtalemyndighetens</i> adgang til å bruke KK-opplysninger som bevis i andre straffesaker	42
4.2	Lovteksten i §§ 242 og 264	43
4.3	Høyesterett bruker § 292-koblingen når straffesakene har berøringspunkter.....	44
5	<u>NÆRMERE OM BRUKEN AV KOBLINGEN MELLOM § 292 OG</u> <u>AVGRENSNINGEN AV SAKENS DOKUMENTER FOR KONTROLLMATERIALE</u>	46
5.1	Innledning	46
5.2	Ordlydsendringen i § 292 – konsekvenser for hva som skal anses som sakens dokumenter?	47
5.3	Påtalemyndighetens skjønnsmessige vurdering kan overprøves av retten	48
5.4	Gir koblingen mellom § 292 annet ledd og hva som skal anses som sakens dokumenter hjemmel for å <i>nekte</i> innsyn i kontrollmateriale?	49
5.5	Om kontrollmateriale som <i>kan bevisavskjæres</i> etter § 292 annet ledd.....	52
5.6	Kan man bruke reglene i § 292 annet ledd for å avgjøre hvor mye kontrollmateriale som er saksdokumenter etter § 242?.....	54
5.7	Kan man bruke reglene i § 292 annet ledd for å avgjøre hvor mye kontrollmateriale som er saksdokumenter etter § 264?.....	57
5.8	Om § 292-koblingen kan anvendes på journalførte saksdokumenter	58
5.9	Om betydningen av KK-materialets opprinnelse for forståelsen av § 292-koblingens anvendelsesområde	60
5.10	Siktedes innsynsbegjæring må understøttes av konkrete holdepunkter	62
6	<u>ER «SAKENS DOKUMENTER» IDENTISK FØR OG ETTER TILTALE?</u>	63

<u>7</u>	<u>LITTERATURLISTE .....</u>	<u>66</u>
<u>8</u>	<u>LISTER OVER TABELLER OG FIGURER M V .....</u>	<u>ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.</u>

1 Innledning

1.1 Presentasjon og presisering av tema

Temaet for oppgaven ligger innenfor siktedes innsynsrett i materiale innhentet gjennom kommunikasjonskontroll (heretter benyttes også kortformen KK).

Jeg skal redegjøre for omfanget av innhentet kontrollmateriale som siktede etter lovens hovedregel har krav på innsyn i, jf. §§ 242 og 264. Dette skal jeg gjøre ved å se nærmere på avgrensningen av hvilket kontrollmateriale som inngår i sakens dokumenter. Dersom materialet inngår i sakens dokumenter er rettsvirkningen at siktede etter lovens hovedregel har krav på innsyn. *Dette betyr at unntakene fra siktedes rett til dokumentinnsyn faller utenfor oppgavens tema.*

Hovedregelen om mistenktes og tiltaltes innsynsrett reguleres henholdsvis i lov om rettergangsmåten i straffesaker §§ 242 og 264.¹ Som det fremgår av lovteksten er det sakens dokumenter som er gjenstand for innsyn, og dersom et dokument er å anse som et «sakens dokument» vil utgangspunktet være at siktede og hans forsvarer har rett til innsyn i dette. Og motsetningsvis vil siktede aldri ha innsynsrett i dokumenter som faller utenfor denne sakens dokumenter. Det blir dermed helt avgjørende å bestemme hvilket KK-materiale som er en del av sakens dokumenter.

Jeg har valgt et tema innenfor innsynsretten først og fremst fordi det er en svært sentral rettighet for den siktede i en straffeprosess. Sammenholder man innsynsreglene med den utradisjonelle etterforskningsmetoden kommunikasjonskontroll ser man at hensynene bak regelsettene står i tydelig spenning mot hverandre.

---

¹ Om ikke annet er inntatt er paragrafhenvvisninger i oppgaven til bestemmelser i straffeprosessloven.

Siden vurderingen av hvilket KK-materiale som skal inngå i «sakens dokumenter» er sentral og avgjørende for innsynsretten, anser jeg problemstillingen som velegnet til en selvstendig drøftelse. Dessuten eksisterer det et behov for opprydding av hva som er dagens rettstilstand, særlig i kjølvannet av de senere års omfattende rettspraksis på feltet.

1.2 Terminologi og begrepsbruk

Etterforskningsdokumentene jeg skal behandle i oppgaven er som nevnt materialet innhentet ved gjennomføringen av kommunikasjonskontroll. I fremstillingen vil jeg benytte flere varianter som henviser til det samme materialet. Uttrykksmåtene som blir brukt er: materiale fra kommunikasjonskontroll, kontrollmateriale, KK-materiale, KK-opplysninger, KK-dokumenter og KK-informasjon.

Et annet tilstøtende begrep som blir benyttet er KK-sak. Med det begrepet siktes rettens behandling av spørsmålet om iverksettelse av kommunikasjonskontroll. Dette må holdes adskilt fra «innsynssak» som refererer seg til påtalemyndighetens og rettens behandling av siktedes begjæring om innsyn i sakens dokumenter.

Motparten til påtalemyndigheten i innsynssaker er den siktede i saken. Jeg vil benytte denne partsstillingen som en fellesbetegnelse på mistenkte og tiltalte. Der hvor fremstillingen krever større presisjon vil likevel betegnelsene mistenkte og tiltalte bli brukt. Etter at rettskraftig dom er avsagt får siktede status som domfelte. Disse begrepene har ingen enhetlig betydning verken i primærkildene eller juridisk litteratur. Den foregitte anvendelsen har blant annet støtte hos Johs. Andenæs.²

Med etterforskningsstadiet mener jeg stadiet hvor politi og påtalemyndighet arbeider med informasjonsinnhenting. Dette arbeidet utføres for å oppfylle formålene med etterforskningen slik disse er angitt i § 226. Grenseoppgangen mot annen polisier

---

² Johs. Andenæs, Norsk Straffeprosess Bind I, side 62

virksomhet er ikke nødvendig å foreta slik temaet for oppgaven foreligger. Det er uansett klart at saken befinner seg på etterforskningstrinnet idet kommunikasjonskontroll iversettes eller besluttes. Etterforskningstrinnet opphører når påtalemyndigheten tar ut tiltale etter § 249. Saken står da på tiltalestadiet som strekker seg fram til dom blir avsagt i saken.

1.3 Avgrensninger

Hovedproblemstillingen er altså hvor mye innhentet *kontrollmateriale* som inngår i sakens dokumenter. Det mest typiske materialet i så måte er informasjon innhentet gjennom telefonavlytting. Saksbehandlingsdokumenter som utarbeides i forbindelse med slik kontroll faller utenfor oppgavens tema.

Videre avgrensner jeg mot vilkårene for å iverksette kommunikasjonskontroll, jf. §§ 216a og 216b. Andre sider ved selve gjennomføringen av slik kontroll faller også utenfor fremstillingen. Jeg vil imidlertid gi en kortfattet presentasjon av etterforskningsmetoden kommunikasjonskontroll i avsnitt 1.5.

Begrepet «sakens dokumenter» benyttes i §§ 8, 98, 100a, 242, 262, 264, 267, 272a og 449. Fremstillingen vil imidlertid i all hovedsak ta for seg de rettslige problemstillingene som knytter seg til §§ 242 og 264. Av de andre bestemmelsene er det særlig §§ 98 og 100a som kan være interessante i forhold til siktedes innsynsrett. Begge disse bestemmelsene henviser imidlertid til § 242 når det gjelder omfanget av retten til innsyn i sakens dokumenter. Jeg kommenterer § 100a noe nærmere i avsnitt 1.7.

Eventuelle problemstillinger som berører forholdet mellom reglene i kapittel 16a og fastleggelsen av hvor mye kontrollmateriale som skal inngå i sakens dokumenter blir kommentert i den grad de påvirker hovedproblemstillingen.

1.4 Rettskilder

Siktedes rett til dokumentinnsyn er lovbestemt i §§ 242, 264 og 267. Videre er det gitt lovregler om etterforskningsmetoden kommunikasjonskontroll i kapittel 16a. Det naturlige utgangspunktet for drøftelsen er derfor lovteksten. En rett til dokumentinnsyn følger også av Den Europeiske Menneskerettskonvensjonens (EMK) artikkel 5 og 6. Utover dette vil forskrift om ordningen av påtalemyndigheten (påtaleinstruksen) ha en viss betydning, idet den gir utfyllende regler om dokumentinnsyn.

Videre foreligge det en omfattende samling lovforarbeider. I tillegg til lovmotivene i forkant av vedtakelsen i 1981 finnes det en rekke lovforarbeider fra diverse endringslover. Disse dokumentene vil gi veiledning om spørsmål knyttet til problemstillingene i oppgaven.

Mange av spørsmålene oppgaven tar opp har funnet sin endelige avklaring i domstolene. Særlig praksis fra Høyesterett og Høyesteretts kjæremålsutvalg vil stå sentralt når dagens rettstilstand blir beskrevet.

Endelig tjener juridisk litteratur som kilde til momenter og innspill ved bestemte enkeltheter i oppgaven.

Sist men ikke minst, er reelle hensyn en viktig rettskilde i denne sammenheng. Avveininger av kryssende hensyn står sentralt i mange situasjoner, særlig når primærkildene ikke trekker i en bestemt retning.

1.5 Tvangsmiddelet kommunikasjonskontroll

I straffeprosesslovens femte del finnes en katalog med straffeprosessuelle tvangsmidler som på nærmere angitte vilkår står til politiets rådighet under straffeforfølgningen.

Begrunnelsen for å utsyre politiet med disse fullmaktene er å tilrettelegge for en lettere og mer effektiv straffeforfølgning. Samtidig dreier dette seg om åpenbare inngrep i den enkeltes frihet og private sfære og følgelig kreves det hjemmel i lov ved bruken av slike forholdsregler, jf. legalitetsprinsippet.

Ved endringslov av 5. juni 1992 nr. 52 kom reglene om bruk av telefonavlytting i narkotikasaker inn i straffeprosessloven. Bestemmelsene ble plassert i kapittel 16a og var i det aller vesentligste en videreføring av reglene man hadde gjennom midlertidig lov av 17. desember 1976 nr. 99 om telefonavlytting i narkotikasaker (telefonavlyttingsloven). Ved en slik løsning la man opp til gjentatte vurderinger på lovgivernivå av metoden. Virketiden ble forlenget ved flere anledninger inntil den permanente løsningen altså kom på plass i 1992.

Det følger av strl. § 145a at avlytting og opptak av samtaler man selv ikke deltar i er straffbart. Straffebudet gjør ikke unntak for politiet, men i straffeprosesslovens kapittel 16a har vi altså bestemmelser som gjør unntak fra dette straffesanksjonerte utgangspunktet. Gjennom disse reglene kan politiet i etterforskningsøyemed gjennomføre avlytting og kontroll av kommunikasjonsanlegg.³

Den mest inngripende form for KK er kommunikasjons*avlytting* etter § 216a. Slik avlytting kan utføres mot telefonsamtaler, tekstmeldinger, epostmeldinger og annen form for elektronisk kommunikasjon, jf. tredje ledd første punktum. Som avlytting regnes også identifisering av slike kommunikasjonsanlegg, jf. tredje ledd siste punktum. Ved bruk av såkalt «jamming» kan man identifisere mobiltelefonene som befinner seg innenfor et avgrenset område. Jamming går i korthet ut på å sende elektromagnetiske stråler inn i et område. Mobiltelefoner o.l. mister derved kontakten med mobilnettet. Når strålingen opphører vil telefonene forsøke å gjenopprette kontakten med nettet. For å koble seg på

---

³ § 222d gir hjemmel for bruk av en rekke tvangsmidler i avvergende øyemed, deriblant tvangsmidlene i kapittel 16a.

igjen krever nettet at mobiltelefonen identifiserer seg. Det er denne informasjonen politiet snapper opp ved identifisering av kommunikasjonsanlegg.⁴

Videre kan med hjemmel i § 216b annet ledd bokstav a) innstille eller avbryte kommunikasjon mellom telefoner, datamaskiner og lignende. Et slikt inngrep er mindre krenkende enn avlytting, og det gjenspeiler seg i vilkårene som gjør terskelen for iverksettelse lavere her enn i § 216a. De andre kontrollmulighetene i § 216b annet ledd er å stenge kommunikasjonsanlegg, jf. bokstav b), identifisere slike anlegg uten bruk av avlytting, jf. bokstav c) og til slutt kontroll av trafikkdata, jf. bokstav d).

Kommunikasjonskontroll må for øvrig holdes adskilt fra lignende tvangsmidler som *pålegg om midlertidig sikring av elektronisk lagrede data*, jf. § 215a, *avlytting av samtaler med en samtaleparts samtykke*, jf. § 216l og *romavlytting*, jf. § 216m.

1.6 Innledende om retten til dokumentinnsyn

En rekke paragrafer i straffeprosessloven berører retten til dokumentinnsyn. Bakgrunnen for denne oppdelte reguleringen er lovens systematikk med de forskjellige stadiene i straffeforfølgningen som kapitteinndeling.⁵ Både §§ 242 og 264, som regulerer henholdsvis mistenktes og tiltaltes innsynsrett, bestemmer at utgangspunktet er rett til innsyn i alle sakens dokumenter, jf. første ledd i begge bestemmelsene. Det fremgår videre av samme henvisning at de dokumentene det kan kreves innsyn må være en del av «sakens dokumenter».

Ser man nærmere på adgangen til å gjøre unntak fra hovedregelen ved å nekte innsyn i alle eller deler av sakens dokumenter kommer forskjellen mellom § 242 og 264 til syne. På etterforskningstrinnet kan mistenkte nektes innsyn på flere grunnlag enn tilfellet er etter at tiltale er tatt ut. Blant annet bestemmer § 242 første ledd første punktum in fine at unntak

---

⁴ St.meld. nr. 47 (2000-2001) side 20

⁵ Lovens femte del illustrerer dette

kan gjøres dersom innsyn «kan skje uten skade eller fare for etterforskningens øyemed». Tilsvarende unntaksgrunnlag finnes ikke i § 264. Så selv om det faktiske omfanget av siktedes innsynsrett varierer etter hvor i prosessen man befinner seg er selve gjenstanden for innsyn den samme; nemlig «sakens dokumenter».

1.7 Prinsipper og hensyn

For å karakterisere hva som kjennetegner en god prosessordning benyttes i stor grad prosessuelle prinsipper. Slike prinsipper utgjør grunnkrav eller minimumsnormer som må være til stede i en god prosessordning.⁶ For å oppfylle disse grunnkravene må man ta stilling til en rekke hensyn som gjør seg gjeldende. Disse hensynene trekker av og til i hver sin retning slik at man må foreta en avveining av kryssende hensyn. Jeg vil i dette avsnittet redegjøre for de mest sentrale prinsippene som er aktuelle med vurderingen av hvor mye kontrollmateriale som skal inngå i sakens dokumenter. Jeg vil dessuten trekke inn eventuelle hensyn som kan komme i konflikt med disse.

1.7.1 Det materielle sannhets prinsipp

Et av de mest sentrale prinsippene i vår straffeprosess er det materielle sannhets prinsipp, eller sannhetsgrunnsetningen. Den innebærer at prosessordningen skal legge til rette for flest mulig materielt riktige avgjørelser og særlig viktig er det å hindre uriktige domfellelser. Dette prinsippet kommer blant annet til uttrykk i § 294 som gir retten et ansvar for sakens fulle opplysning. Det kan videre legges til grunn at dette er et generelt prinsipp som også setter krav til prosessen i forbindelse begjæringer om dokumentinnsyn.⁷

---

⁶ Inge Lorange Backer, Innføring i naturressurs- og miljørett, 4 utgave side 49

⁷ Rt. 2006 s. 975 premiss 18

Sannhetsgrunnsetningen tilsier en videst mulig innsynsrett.⁸ Siktede og hans forsvarer får gjennom innsyn i sakens dokumenter muligheten til å kontrollere informasjonen som påtalemyndigheten besitter. Dersom opplysningene enten er ufullstendige eller mangelfulle kan siktede be om at det foretas ytterligere rettergangsskritt, jf. § 241 første ledd. På den måten kan bevisgrunnlaget som retten skal dømme etter bli mer fullstendig som igjen øker sjansen for en korrekt avgjørelse. Dette taler for at mest mulig KK-materiale skal være sakens dokumenter og dermed bli gjenstand for innsynsretten.

Prinsippet om den materielle sannhet trekker imidlertid ikke ubetinget i retning av videst mulig innsynsrett. I motsatt retning trekker hensynet til politiets etterforskningsarbeid.

Hovedformålene med etterforskningen er å klarlegge om det er begått en straffbar handling, fremskaffe bevis og finne den personen som er skyldig. Sannhetsgrunnsetningen fører til at et effektivt arbeid mot disse målene kommer i konflikt med siktedes rett til

dokumentinnsyn. Dette gjelder særlig for etterforskningsmetoden kommunikasjonsskontroll.

Som påpekt av flertallet i kjennelsen inntatt i Rt. 2004 s. 2023 er det «så å si» en forutsetning for metoden «at de som kommuniserer ikke skal vite at de verken avlyttes eller hva som kommer ut av avlyttingen».⁹

1.7.2 Det kontradiktoriske prinsipp

Kontradiksjon betyr motsigelse og innebærer at partene skal ha kunnskap om bevisene som påberopes av motparten. En slik kunnskap gir igjen retten til å ta til motmæle, jf. § 92 første ledd annet punktum som gir siktede «anledning til å gjendrive de grunner mistanken beror på». Prinsippet gjennomslagskraft øker i styrke etter hvert som straffeforfølgningen utvikler seg og ved hovedforhandlingen står dette prinsippet særlig sterkt. For KK-opplysninger som påtalemyndigheten vil påberope følger retten til innsyn av dette prinsippet.¹⁰

Også dette prinsippet kommer lett i konflikt med hensynet til effektiv etterforskning.

---

⁸ Ot.prp. nr. 24 (2002-2003) side 27

⁹ Premiss 33

¹⁰ Ot.prp. nr. 24 (2002-2003) side 27

Dersom man reservasjonsløst gjennomførte prinsippet under etterforskningen vil siktede utvilsomt kunne vanskeliggjøre og/eller bremse politiarbeidet. Slik motarbeiding kan for eksempel skje ved at siktede tilpasser sin forklaring til bevissituasjonen. I forhold til sannhetsgrunnsetningen ser vi altså at de to prinsippene kan bli stående mot hverandre.

1.7.3 Partslikhetsprinsippet

Hensynet til jevnbyrdighet («equality of arms» / likhets- eller likestillingsprinsippet) mellom partene står sterkt når man skal vurdere enkeltsider ved innsynsretten. Prinsippet tilsier at partene skal ha mulighet til å føre sin sak under forhold som ikke setter den ene i en bedre posisjon. Det er videre ment å sikre en objektiv, balansert og innsiktsfull prosess når straffekravet avgjøres.¹¹ Særlig ved innhentet kontrollmateriale som påtalemyndigheten ikke vil påberope kommer dette prinsippet til syne. Problemstillingen er da om siktede skal ha rett til innsyn i materiale utover det som påberopes. I den sammenhengen kommer personvern hensynet inn som et kryssende hensyn mot partslikhetsprinsippet. Også denne motstriden er aktuell for kommunikasjonskontroll sitt vedkommende. En uungåelig konsekvens ved bruk av kommunikasjonskontroll er nemlig at det blir innhentet opplysninger som ikke vedrører det straffbare forholdet. Om overskuddsmaterialet skal være en del av sakens dokumenter slik likhetsprinsippet tilsier må veies mot hensynet til tredjemenn og deres personvernrettigheter.

1.7.4 Grunnkravet om ivaretagelse av rettssikkerheten

At prosessordningen ivaretar rettssikkerheten innebærer at ordningen må være betryggende og rettferdig.¹² Dette krever blant annet at partene i saken samt publikum har tillit til at prosessen foregår på riktig måte. Ved å inkludere mest mulig kontrollmateriale i sakens dokumenter vil tilliten til politi og påtalemyndighet kunne øke. På den måten kan

---

¹¹ Magnussen, Retten til dokumentinnsyn, side 18

¹² Ot.prp. nr. 24 (2002-2003) side 27

innsynsretten virke som en kontrollmekanisme overfor disse etatene. Men som i avnippet ovenfor vil en omfattende innsynsrett i kontrollmateriale innebære utlevering av private og personlige forhold som ikke betyr noe for saken. Det vil kunne svekke tilliten til sider ved prosessordningen og dermed taler det mot å inkludere mest mulig av KK-materialet i sakens dokumenter.

Videre krever ivaretagelsen av rettssikkerheten at prosessordningen er hensynsfull mot partene og eventuelle andre aktører.¹³ Dette hensynet taler både for og imot en vid forståelse av sakens dokumenter ved kontrollmateriale. For siktede vil en innsynsrett klarligvis virke hensynsfull, idet han og hans forsvarer alltid ønsker seg flest mulige opplysninger å forberede forsvaret ut i fra. Eksempelvis vil siktede ønske å se etter opplysninger av betydning for om det foreligger straffrihetsgrunner. På den andre siden kan en vid avgrensning av sakens dokumenter ved kontrollmateriale oppleves som krenkende for eventuelle tredjemenn som er saken helt uvedkommende. Hensynet til deres personvern trekker med andre ord i motsatt retning av mest mulig kontrollmateriale i sakens dokumenter.

1.8 Kort om «samfunnsadvokatens» rett til innsyn i «sakens dokumenter»

Etter § 100a første ledd skal det oppnevnes en «offentlig advokat for den mistenkte» («samfunnsadvokat») når retten blant annet behandler politiets begjæringer om kommunikasjonskontroll, jf. §§ 216a og 216b. I bestemmelsens annet ledd angis «sakens dokumenter» som gjenstanden for innsyn, samt at «de begrensninger som følger av §§ 242 og 242 a» kommer til anvendelse. Tidligere hadde samfunnsadvokaten kun rett til å gjøre seg kjent med begjæringen om kommunikasjonskontroll og grunnlaget for denne. Etter en lovendring i 2005¹⁴ ble «sakens dokumenter» tilføyd i § 100a annet ledd annet punktum og i forarbeidene ble det eksplisitt lagt til grunn at advokaten dermed får tilgang til

---

¹³ Ot.prp. nr. 24 (2002-2003) side 27

¹⁴ Lov av 27. 07. 2005 nr. 87

saksdokumentene på lik linje som den ordinære forsvareren får senere i prosessen.¹⁵

Forståelsen av «sakens dokumenter» i § 100a annet ledd annet punktum blir etter dette den samme som i §§ 242 og 264. Samfunnsadvokatens rett til innsyn i sakens dokumenter blir kun trukket inn i drøftelsene i den grad det vil bidra til avklaring av hovedproblemstillingene.

1.9 Utgangspunkter for vurderingen av hvor mye kontrollmateriale som skal være en del av sakens dokumenter

1.9.1 Innledning

Innhentet kontrollmateriale foranlediger tre hovedproblemstillinger når det skal tas stilling til hvor mye av materialet som skal være sakens dokumenter. Først vil jeg se nærmere på hva som er saksdokumenter ved kontrollmateriale som er innhentet gjennom kommunikasjonskontroll overfor *siktede selv*.¹⁶ Derneft vil jeg ta for meg hva som er sakens dokumenter ved kontrollmateriale som er innhentet mot *andre siktede* i det samme straffbare forholdet.¹⁷ Der vil det også inngå en drøftelse om materiale innhentet gjennom KK-saker mot *tidligere mistenkte* for det samme straffbare forholdet. Den siste hovedproblemstillingen vil ta for seg hva som er sakens dokumenter ved kontrollmateriale som er utarbeidet som ledd i etterforskningen av *andre straffbare forhold*. Før jeg tar fatt på disse problemstillingene må imidlertid enkelte utgangspunkter presenteres.

1.9.2 Dokumentlisten

Under politiets etterforskningsarbeid produseres en omfattende mengde dokumenter. Alle disse dokumentene inngår ikke automatisk i sakens dokumenter.¹⁸ En dokumentkategori

---

¹⁵ Innst. O. nr. 113 (2004-2005) side 21

¹⁶ Kapittel 2

¹⁷ Kapittel 3

¹⁸ Mer om oppføringsplikten i avsnitt 1.9.3.

som ikke automatisk er å anse som sakens dokumenter er KK-dokumenter og det er fastsettelsen av hvilket kontrollmateriale som skal inngå i sakens dokumenter som er oppgavens tema.

At et dokument inngår i sakens dokumenter medfører samtidig at det føres opp på dokumentlisten. Andre betegnelser på denne listen er dokumentsamling og dokumentfortegnelse. Når ordet «saksdokumenter» forekommer i oppgaven betyr det at dokumentene inngår i sakens dokumenter.

Utgangspunktet for hvilke dokumenter som inngår i den enkelte straffesaks dokumenter er altså dokumentlisten som påtalemyndigheten har utarbeidet i saken. Dette er gjentatt av domstolene ved flere anledninger, se blant annet kjennelsen inntatt i Rt. 2004 s. 1642 hvor utvalget uttaler at «dokumenter som ikke er ført i dokumentfortegnelsen faller utenfor «sakens dokumenter» i forhold til § 242». ¹⁹ ²⁰ Dette er imidlertid kun et utgangspunkt, idet påtalemyndigheten selvsagt ikke kan definere hva som skal være gjenstand for dokumentinnsyn fullt ut på egenhånd. Den sistnevnte betraktningen støttes av så vel kontradiksjonsprinsippet som av partslikhetsprinsippet. Det er altså ikke slik at politiet kan redigere sakens dokumenter på egenhånd. En beslutning av politiet om ikke å føre opp et bestemt kontrollmateriale på dokumentlisten blir altså uten endelig virkning ved vurderingen av hvor mye kontrollmateriale som skal inngå i sakens dokumenter. For kontrollmateriale sitt vedkommende har imidlertid politiet en skjønnsmessig kompetanse til selv å vurdere dette spørsmålet. Mer om den kompetansen i avsnitt 1.9.5.

1.9.3 Dokument- og oppføringsplikt

Det følger av § 225 at politiet står for den faktiske etterforskningen av straffbare forhold. Det er videre slik at politiet er pålagt å utarbeide rapporter i en rekke sammenhenger i politiarbeidet. Denne dokumentasjonsplikten innebærer blant annet å utarbeide avhørs- og egenrapporter samt rapporter om bruk av tvangsmidler. Det følger eksempelvis av § 230 femte ledd og påtaleinstruksens § 8-11 at politiet er pålagt å utarbeide rapporter fra avhør.

---

¹⁹ Premiss 11

²⁰ Samme utgangspunkt slås fast i Rt. 2003 s. 648, premiss 18 jf. 19

Med Andenæs' sine ord kan dokumentasjonsplikten utstrekning beskrives ved at «[a]lt av betydning som kommer frem under etterforskningen, må nedskrives i en rapport fra vedkommende politimann».²¹ Begrunnelsen for å pålegge tjenestemennene et såpass omfattende papirarbeid er tredelt. For det ene skal politidokumentene benyttes som bevis gjennom hele eller deler av forfølgningen mot siktede. Dette innebærer at opplysningene derfra blir anvendt når påtalemyndigheten beslutter/begjærer bruk av tvangsmidler, treffer sin påtaleavgjørelse samt når tiltaltes skyld skal bevises under hovedforhandling. For det andre er dokumentasjonen avgjørende «for at det skal være mulig å kunne føre kontroll med at politiets etterforskning ligger innenfor det lovlige, og at denne har vært tilstrekkelig omfattende og grundig».²² Derneft er det helt opplagt at mangelfull politidokumentasjon vil undergrave reglene om dokumentinnsyn. Politiets plikt til å fortløpende dokumentere sitt arbeid akkompagneres dessuten av plikten til å føre de samme dokumentene på sakens dokumentliste.²³

1.9.4 Dokumenter som springer ut av en KK-sak

I forbindelse med KK-saker produseres en rekke dokumenter av forskjellig karakter. I forbindelse med selve saksbehandlingen etter kapittel 16a utarbeide politiet protokoller for hver enkelt KK-sak, jf. forskrift om kommunikasjonskontroll (kommunikasjonskontrollforskriften) § 7. Den skal blant inneholde begjæringen om rettens tillatelse til kontroll, rettens kjennelse og ellers opplysninger om blant annet hjemmelen for kontrollen og eventuelle fristforlengelser. Andre dokumenter som opprettes i forbindelse med en KK-sak er politiets begjæring til tilbyder av KK-tjenester (dvs. private oppdragstakere), støtteskriv til begjæringen om rettens tillatelse, iverksettelsesordre fra påtalemyndigheten til etterforskerne i politiet m.m. Videre vil det etter endt kontroll foreligge et omfattende kontrollmateriale. Dette *råmaterialet* vil typisk bestå av CD- eller DVD-plater eventuelt harddisker med lydopptak. I mange tilfeller utarbeides dessuten utskrifter av deler eller av det totale avlyttingsmaterialet. Ved andre typer

---

²¹ Andenæs side 283

²² Magnussen side 29

²³ Magnussen side 28

kommunikasjonskontroll enn avlytting etter § 216a, vil råmaterialet eksempelvis bestå av trafikkdata, opplysninger som identifiserer kommunikasjonsanlegg osv, se § 216b. Det er spørsmålet om hvor mye slikt innhentet råmateriale som skal være en del av sakens dokumenter som er oppgavens tema.

1.9.5 Politiets skjønnsmessig vurdering av «interne dokumenter»

For enkelte typer av etterforskningsdokumenter er politiet gitt en skjønnsmessig vurdering hvorvidt et nærmere angitt dokument skal inngå i sakens formelle dokumentsamling. Dette ble uttalt av kjæremålsutvalget i kjennelsen inntatt i Rt. 1993 s. 1121 hvor det heter at: «... politiet må ha en viss skjønnsmessig adgang til å vurdere hvorvidt arbeidsnotater om tips som mottas fra publikum, tysteropplysninger mv skal gjøres til saksdokumenter og dermed falle inn under §242,...».²⁴ Andre typiske dokumenter i denne sammenheng er spaningsrapporter, innstillinger om påtalespørsmålet fra under- til overordnet organ i påtalemyndighet²⁵ og øvrige skriftstykker som utarbeides med andre siktemål enn at de skal inngå som bevis i saken. Vurderingstemaet under denne bedømmelsen vil være om dokumentet inneholder opplysninger eller bevis som gjelder saksforholdet i vid forstand. Hvis så er tilfellet skal dokumentet inngå i sakens dokumenter. Dokumenter som faller utenfor etter en slik vurdering kjennetegnes med andre ord av at opplysningene derfra kun danner grunnlag for etterfølgende etterforskning, i.e. de er uten betydning for straffesaken.²⁶ Denne dokumentkategorien går altså under betegnelsen «interne dokumenter»²⁷ eller undertiden «0-dokumenter».²⁸

---

²⁴ Side 1126-1127

²⁵ Se Rt. 1993 s. 1077, side 1080-1081

²⁶ Se Rt. 1993 s. 1121 og RG 1998 s. 922

²⁷ Bjerke og Keiserud, Kommentartutgave bind II, 2.utgave side. 653

²⁸ Magnussen side 41

I forbindelse med striden om innsyn i telefonavlyttingsmateriale som var oppe i kjennelsen inntatt i Rt. 1991 s. 1142 kom retten til at ubenyttet avlyttingsmateriale skal rubriseres som «interne dokumenter».²⁹ Denne rubriseringen er lagt til grunn i en rekke senere avgjørelser, blant annet i kjennelsen inntatt i Rt. 2005 s. 198 hvor det heter at «[s]om Høyesteretts kjæremålsutvalg har fremholdt i kjennelse i Rt-1993-1121, måtte imidlertid politiet ha en skjønnsmessig adgang til å vurdere hvorvidt og på hvilket tidspunkt arbeidsnotater mv. skulle gjøres til saksdokumenter, eller kun benyttes som grunnlag for etterforskningen. Det samme måtte gjelde dokumenter som inneholdt opplysninger fra kommunikasjonskontroll etter kapittel 16a...».

Hva som ligger i at materialet er ubenyttet, jf. ovenfor, vil bli redegjort for i neste avsnitt.

1.9.6 Distinksjonen mellom benyttet og ikke-benyttet kontrollmateriale

Før jeg tar fatt på fremstillingen av oppgavens hovedproblemstillinger vil jeg foreta en distinksjon mellom ubenyttet og benyttet kontrollmateriale. Grunnen til at jeg foretar denne inndelingen, er at Høyesterett i kjennelsen inntatt i Rt. 2004 s. 2023 (Nokas1) anvendte kriteriet for å trekke opp skillelinjene for anvendelsesområdene til kapittel 16a og § 242. Skillet fikk dessuten betydning for hvilket kontrollmateriale som skal inngå i sakens dokumenter.³⁰ Som det vil fremgå av inneværende avsnitt er det kun det ubenyttede materialet som fordrer en inngående drøftelse når sakens dokumenter skal avgrensnes for KK-opplysninger. Når det gjelder begrepsbruken brukes synonymparet gradert og nedgradert kontrollmateriale og undertiden forekommer varianten ikke-nedgradert og ikke-gradert. Merkelappen «interne dokumenter» er også utbredt. Jeg vil i det følgende holde meg til de to første uttrykksmåtene for å angi materialets bruksstatus hos påtalemyndigheten.

Kontrollmaterialet blir blant annet «tatt i bruk» når siktede i avhør konfronteres med opplysninger derfra, eventuelt når materialet legges fram som bevis for bruk av

---

²⁹ Se side 1145 i kjennelsen

³⁰ Nærmere om kjennelsen i avsnitt 2.5.

tvangsmidler. Motsetningsvis vil kontrollmaterialet selvsagt forbli «ubrukt» så lenge opplysningene derfra overhodet ikke benyttes under etterforskningen. Det samme vil dessuten være tilfellet når materialet kun benyttes som utgangspunkt for videre etterforskning.

Bakgrunnen for å foreta denne distinksjonen er at kategoriseringen påvirker omfanget av siktedes innsynsrett i kontrollmaterialet, jf. Nokas1 ovenfor. Det har aldri vært betvilt at kontrollmateriale som *er benyttet* under etterforskningen *inngår* i sakens dokumenter. Dersom påtalemyndigheten eksempelvis påberoper seg kontrollmateriale som bevis i en varetektssak vil kontradiksjonsprinsippet trekke klart i retning av at siktede gis innsyn i de aktuelle opplysningene. Tilsvarende må selvsagt gjelde på tiltalestadiet, samt under hovedforhandling når hensynene som ligger bak prinsippet øker i styrke. Det er med andre ord ingen rettslig tvil vedrørende behandlingen av slikt nedgradert kontrollmateriale i innsynssammenheng.

Når det gjelder innsynsretten i den ubenyttede delen av kontrollmaterialet derimot er løsningen ikke like opplagt. oppgaven vil blant annet vise at ubenyttet materiale er belagt med taushetsplikt på etterforskningsstadiet og således unntatt fra siktedes innsynsrett.³¹ Spørsmålet om skillet får betydning for *hva som er sakens dokumenter ved kontrollmateriale* har vært gjenstand for adskillig rettslig usikkerhet. Som jeg vil redegjøre for anser jeg dagens rettstilstand som temmelig klar, idet skillet *ikke* påvirker denne avgrensningen. Løsningen på problemstillingen er imidlertid omtvistet og har foranlediget en del domstolsprosess. Dette vil bli utførlig drøftet i avsnitt 2.5.

Fremstillingen i kapittel 2 til og med kapittel 6 retter seg med andre ord mot kontrollmaterialet som *ikke* er tatt i bruk under etterforskningen.

---

³¹ Avsnitt 2.5.

1.10 Kort om hva som er sakens dokumenter etter EMK

Bestemmelsene i EMK vil ved motstrid gå foran reglene i straffeprosessloven, jf. Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettighetsloven) § 3. Klare regelkollisjoner forekommer imidlertid sjelden og EMK fungerer i praksis mer som en rettesnor når straffeprosesslovens bestemmelser skal tolkes.

Konvensjonen inneholder ingen bestemmelse som uttrykkelig fastsetter en rett til dokumentinnsyn for den siktede. En slik rett følger imidlertid av artikkel 5 og 6.

Noe begrep tilsvarende straffeprosesslovens «sakens dokumenter» finner man dermed heller ikke i EMK. For å kunne redegjøre noe nærmere for hva konvensjonen krever når et gjelder siktedes innsynsrett må vi benytte oss av avgjørelser fra Kommisjonen og Den Europeiske Menneskerettsdomstol (EMD).

I *Jespers-saken*³² uttalte Kommisjonen seg om hva tiltalte skal ha innsyn i etter artikkel 6: «an accused must have at his disposal, for the purpose of exonerating himself or of obtaining a reduction in his sentence, all relevant elements that have been or could be collected by the competent authorities. The Commission considers that, if the element in question is a document, access to that document is a necessary “facility”.... if, as in the present case, it concerns acts of which the defendant is accused, the credibility of testimony, etc.»

Uttrykket «could be collected» går etter en naturlig språklig forståelse svært langt. Hvis det tas på ordet pålegges påtalemyndigheten en så meget vidtrekkende undersøkelsesplikt. Senere praksis har tonet dette kravet ned slik at man i realiteten står igjen med det som angis som «all relevant elements».

Fra rettspraksis bidrar også uttalelsene i *Edwards og Lewis-saken*³³ til å belyse hva som siktede har rett til innsyn i etter konvensjonen.

---

³² *Jespers mot Belgia* 1982, avsnitt 58

³³ *Edwards mot Storbritannia* 1992, avsnitt 36

«...Article 6 § 1 requires that the prosecution authorities should disclose to the defence all material in their possession for or against the accused. The entitlement to disclosure of relevant evidence is not, however, an absolute right.»

Som vi ser av denne uttalelsen er utgangspunktet at påtalemyndigheten er pålagt å levere ut alle bevis i sin besittelse til den tiltalte. Tiltaltes rett til å se alle beviser er imidlertid ikke en absolutt rettighet, hvilket innebærer at legitime unntak ikke er konvensjonsstridig.

Som det også fremgår av sitatet ovenfor er det «relevant evidence» som er gjenstand for innsynsretten. Det må med andre ord foretas en konkret vurdering av dokumentets innhold.³⁴ Det vil ved denne relevansvurderingen ikke være av betydning om beviset vil bli påberopt av påtalemyndigheten eller ikke.³⁵

Øvrig rettspraksis viser at opplysninger kun kan holdes tilbake dersom det er strengt nødvendig.³⁶ Et annet aktuelt krav i forhold til oppgavens tema er at innsynsnekt må kompenseres med prøvelse av innynsspørsmålet for en domstol.³⁷

1.11 Fremstillingen videre – disposisjonsmessige avveininger

Som vi vet er rettsgrunnlaget for siktedes innsynsrett forskjellig før og etter tiltale er tatt ut, jf. §§ 242 og 264. Dessuten har jeg vist i avsnitt 1.7. at vektingen av de kryssende hensyn avhenger av hvilket stadium saken befinner seg på. Det må derfor drøftes hvorvidt *stadiet* straffesaken befinner seg på påvirker avgrensningen av sakens dokumenter.

Det er opplagt at en slik drøftelse naturlig hører hjemme i dette avsnittet som redegjør for utgangspunktene for vurderingen. Av disposisjonsmessige årsaker har jeg imidlertid funnet

---

³⁴ Magnussen side 24

³⁵ Jebens, Menneskerettigheter i straffeprosessen, side 488

³⁶ Per Lorentzen, Den Europæiske Menneskeretskonvention (2003) side 231

³⁷ Den Europæiske Menneskeretskonvention, side 231

det hensiktsmessig å utsette denne problemstillingen. Den fordrer nemlig en inngående redegjørelse av aktuell rettspraksis. En praksis, hvis primæroppgave, har vært å ta stilling til hvordan kontrollmaterialet skal behandles under konkrete omstendigheter i en spesiell innsynsvist. Særlig forholdet mellom regelsettet i kapittel 16a og innsynsreglene i §§ 242 og 264 har foranlediget kjennelser som er aktuelle i den sammenheng. Dessuten har problemstillingen rundt kontrollmaterialet opprinnelse stått sentralt i disse sakene. Denne rettspraksisen blir utførlig presentert når oppgaven i de enkelte kapitlene tar for seg hva som er sakens dokumenter ved kontrollmateriale. *Presentasjonen vil for øvrig følge skillelinjene for materialets opprinnelse, jf. ovenfor.* For å unngå dobbelbehandling og/eller utstrakt bruk av henvisninger velger jeg denne løsningen.

2 Hva som er sakens dokumenter ved ubenyttet kontrollmateriale innhentet mot siktede selv

2.1 Innledning

I dette kapitlet vil jeg se nærmere på hva som er sakens dokumenter når kontrollmaterialet ikke er tatt i bruk av påtalemyndigheten. Drøftelsen er dessuten avgrenset til materiale som er innhentet ved gjennomført kommunikasjonskontroll mot siktede selv. Det materialet som derved inngår i sakens dokumenter vil siktede har rett til innsyn i, jf. §§ 242 første ledd og 264 første ledd. Som nevnt under avsnitt 1.9.6. er det ubenyttet kontrollmateriale som har foranlediget tvil ved denne fastleggelsen, og drøftelsen vil derfor rette seg mot slikt materiale.³⁸ Problemstillingen i det følgende blir således hva som er sakens dokumenter ved *ubenyttet* kontrollmateriale innhentet *overfor siktede selv*. Som fremstillingen vil vise har det hersket en ikke ubetydelig usikkerhet om begrepet «sakens dokumenter» skal forstås likt etter §§ 242 og 264. Av den grunn har jeg valgt å dele opp drøftelsen i dette kapitlet tilsvarende, og det er naturlig å starte på etterforskningsstadiet.

2.2 Hva som kan utledes av lovteksten i § 242 og tilhørende forarbeider

Etter § 242 første ledd første punktum er hovedregelen at mistenkte og hans forsvarer har rett på innsyn i alle sakens dokumenter. Det heter der at de «på begjæring [skal] gis adgang til å gjøre seg kjent med sakens dokumenter...». Videre i bestemmelsen åpnes det for begrensninger i denne klare hovedregelen. Det heter videre i samme punktum at innsyn

---

³⁸ Om distinksjonen mellom benyttet og ubenyttet kontrollmateriale, se avsnitt 2.2.5.

skal gis «såfremt det kan skje uten skade eller fare for etterforskningens øyemed eller for tredjemann». Lovgiver har altså åpnet for unntak av hensyn til en effektiv etterforskning. Det er særlig faren for bevisforspillelse som stod sentralt for lovgiver under lovforarbeidet.³⁹ Når det gjelder unntaket i forhold til tredjemann kan det komme til anvendelse når det er behov for hemmelighold av navn på vitner. I § 242 første ledd andre punktum neste punktum heter det at innsyn kan nektes i «opptak, notater og andre dokumenter som inneholder opplysninger fra kommunikasjonskontroll» etter §§216a og 216b dersom innsyn kan skade etterforskningen i *andre* saker. Etter ordlyden inkluderer oppramsingen både lydopptakene og eventuelle utskrifter av slike, samt andre typer notater som er utarbeidet i forbindelse med selve kommunikasjonskontroll. Diverse saksbehandlingsdokumenter opprettet i tilknytning til kontrollen faller utenfor listen, idet den henviser til «opplysninger *fra* kommunikasjonskontroll» [min kursivering].

Leser man første og andre punktum i sammenheng får man en klar forståelse av at lovgivers motiv har vært å begrense innsynsretten i KK-materiale på etterforskningsstadiet i sterkere grad enn for andre typer etterforskningsdokumenter.

I likhet med de øvrige begrensningene i innsynsretten, finnes det ikke holdepunkter i lovteksten for at anvendelsen av unntaket i andre punktum påvirker hvor mye materiale som skal inngå i saksdokumentene. At lovgiver har valgt å innta et eget punktum i § 242 første ledd som gjør unntak fra siktedes innsynsrett i én bestemt dokumenttype trekker i retning av at slike dokumenter i utgangspunktet omfattes av sakens dokumenter. Dette finner jeg støtte for i lovgivers bemerkninger i forkant av lovendringen som reverserte bevis- og innsynsforbudet.⁴⁰ Der diskuterer departementet hensynene for og mot disse forbudene som den gang var gjeldende. Som en motvekt mot opphevelsen av innsynsforbudet fant JD, i likhet med de aller fleste høringsinstanser inkludert Metodeutvalget⁴¹, at et videre unntak burde innføres for innhentet kontrollmateriale.

---

³⁹ Innst. O. nr. 37 (1980-1981) side 28.

⁴⁰ Ot.prp. nr. 64 (1998-1999) punkt 8.7.5.

⁴¹ NOU-1997-15 Etterforskningsmetoder for bekjempelse av kriminalitet

Annet punktum kom inn i bestemmelsen samtidig som opphevelsen av bevis- og innsynsforbudet i materiale fra kommunikasjonskontroll.⁴² Den særskilte reguleringen av innsynsretten i slikt materiale er med andre ord direkte foranlediget av lovgivers overveielser i samband med denne lovendringen. Etter dette legger jeg til grunn at både lovtekst og forarbeider trekker i retning av at KK-materiale er å anse som sakens dokumenter selv om materialet ikke er tatt i bruk under etterforskningen.

Problemstillingen om hva som er sakens dokumenter ved ubenyttet kontrollmateriale har imidlertid vært oppe for Høyesterett ved flere anledninger, både før og etter opphevelsen av bevis- og innsynsforbudet i 1999. Tatt i betraktning av den ikke ubetydelige prosessendring som fjerningen av disse forbudene faktisk representerte, finner jeg det hensiktsmessig å ta for meg hva som var sakens dokumenter ved ubenyttet kontrollmateriale i tiden før endringens ikrafttredelse 1. januar 2000.

Dessuten har sentrale trekk ved dagens rettsstilstand sitt utspring i en rettsutvikling som startet med to kjennelser fra Høyesteretts kjæremålsutvalg i 1991. For å presentere gjeldende rett på en fullgod måte finner jeg det formålstjenlig å starte fremstillingen med å presentere disse to kjennelsene. Som følge av utvidede etterforskningsmetoder har imidlertid begrepsbruken endret seg noe fra den gang. Inntil lovendringen i 1999 var det kun *avlytting* av telefoner, teleksanlegg og lignende som var til rådighet for politiet. Av den grunn benevnes kontrollmateriale med «avlyttingsmateriale» i fremstillinger som skriver seg fra før endringenes ikrafttredelse 1. januar 2000.

2.3 Rettsstilstanden før lovendringen i 1999⁴³ -

«Minimumsregel» for hvor mye ubenyttet avlyttingsmateriale som skal være «sakens dokumenter»

---

⁴² Endringslov av 3. desember 1999 nr. 82, i kraft 1.1.2000.

⁴³ Endringslov av 3. desember 1999 nr. 82, i kraft 1.1.2000.

I kjennelsen inntatt i Rt. 1991 s. 1142 (1991-kjennelsen) uttalte Høyesteretts kjæremålsutvalg seg om hva som er sakens dokumenter ved avlyttingsmateriale innhentet mot siktede. Innsynsvisten kom opp for retten etter at tiltale var tatt ut, jf. § 264, og gjaldt avlyttingsdokumenter som verken var benyttet under etterforskningen eller fremlagt som bevis under hovedforhandling. Partene var enige om at nedgraderte opplysninger inngikk i sakens dokumenter og således var gjenstand for innsyn, jf. avsnitt 1.9.6.. Uenigheten dreide seg altså om hvor mye av det ubenyttede avlyttingsmaterialet som skulle være sakens dokumenter.

Kjæremålsutvalget slo først fast at utgangspunktet for innsynsretten er alle sakens dokumenter. Til støtte for hvor mye ubenyttet avlyttingsmateriale som skulle inngå i sakens dokumenter, etablerte man så en kobling til § 292 annet ledd. Slik den bestemmelsen lød den gang kunne bevis nektes ført «såfremt retten finner at beviset gjelder forhold som er uten betydning for saken, eller som allerede er tilstrekkelig bevist». Det heter i premissene på side 1145 at «innsynsretten må i hvert fall gjelde de dokumenter som ikke vil kunne nektes ført som bevis under hovedforhandlingen.» Etter denne kjennelsen inngikk altså gradert telefonavlyttingsmateriale i sakens dokumenter dersom hjemmelen for bevisavskjæring i § 292 annet ledd *ikke* kom til anvendelse. Slik ordlyden i avskjæringsbestemmelsen forelå på kjennelsens avsigelsestidspunkt medførte dette at alt avlyttingsmateriale man hadde for hånden skulle inngå i sakens dokumenter såfremt det ikke gjaldt forhold som var «uten betydning for saken, eller som allerede er tilstrekkelig bevist». Hjemmel for å holde det ubenyttede avlyttingsmaterialet unna innsyn utover dette måtte dermed søkes i de ordinære unntaksbestemmelsene.

Det ble med andre ord oppstilt en minimumsregel for hva som er sakens dokumenter ved ubenyttet avlyttingsmateriale. Siden er denne koblingen mellom bevisavskjæring etter § 292 annet ledd og fastsettelsen av sakens dokumenter anvendt i en rekke forskjellige sammenhenger når det begjæres innsyn i dokumenter som *ikke* er ført i sakens

dokumentfortegnelse.⁴⁴ Departementets uttalelse i forarbeidene til Lov om endringer i straffeprosessloven mv. (begrensinger i adgangen til dokumentinnsyn og bevisførsel)⁴⁵ bidrar også til å sementere denne koblingen.⁴⁶ Som jeg utførlig vil redegjøre for senere har denne forbindelsen mellom bevisavskjæring og hva som er sakens dokumenter ubenyttet kontrollmateriale resultert i flere rettslige uklarheter.⁴⁷

Saken ovenfor gjaldt hva som inngår i sakens dokumenter på *tiltalestadiet* og som vi så ble ubenyttet avlyttingsmateriale kategorisert som interne dokumenter. Sammenholder man den avgjørelsen med kjennelsen inntatt i Rt. 1993 s. 1121 ser man hvordan tilsvarende avgrensning skulle foretas før tiltale ble tatt ut. Det heter der at «... politiet må ha en viss skjønnsmessig adgang til å vurdere hvorvidt arbeidsnotater om tips som mottas fra publikum, tysteropplysninger mv skal gjøres til saksdokumenter og dermed falle inn under §242,...».⁴⁸ Som redegjort for i avsnitt 1.9.5. faller de her nevnte dokumenter inn under kategorien interne dokumenter sammen med ubenyttet avlyttingsmateriale. Vi ser dermed at politiet får lovendringen i 1999 var gitt en skjønnsmessig kompetanse ved fastleggelsen av hvor mye ubenyttet avlyttingsmateriale som var sakens dokumenter på *etterforskningsstadiet*. Det fremgår av kjennelsen inntatt i Rt. 1993 s. 1121 at disse skjønnsmessige vurderingene kunne overprøves av retten. Forholdene rundt disse vurderingene og muligheten for domstolskontroll blir kommentert i avsnitt 6.3.

2.4 Innledende om dagens rettstilstand

Som redegjort for i avsnitt 1.5. vedtok lovgiver å flytte de midlertidige reglene om

---

⁴⁴ Se blant annet Rt. 2004 s. 1642, premiss 14 og Rt. 2005 s.198

⁴⁵ Lov av 9. mai 2003 nr. 30

⁴⁶ Ot.prp. nr. 24 (2002-2003) punkt 3.1.2.

⁴⁷ Kapittel 6

⁴⁸ Side 1126

telefonavlytting til straffeprosessloven i 1992. Dette skjedde i kjølvannet av 1991-kjennelsen jeg kommenterte i foregående avsnitt. Av materielle endringer var innføringen av bevis- og innsynsforbud for telefonavlyttingsmateriale de mest betydningsfulle.

Som vi har sett ble disse forbudene reversert i 1999. Etter disse endringene kom spørsmålet om innsyn i kontrollmateriale innhentet overfor siktede og derved også problemstillingen om hva som er «sakens dokumenter» opp for domstolen med full tyngde i forbindelse med ranet av Norsk Kontantservice (NOKAS) i Stavanger, 5. april 2004. Det grove ranet av tellesentralen har ført til en omfattende og til dels langvarig strafferettslig prosess. Flere avgjørelser fra dette sakskomplekset er relevante for oppgavens tema.

2.5 Dagens rettstilstand om hva som er sakens dokumenter ved ubenyttet kontrollmateriale innhentet mot siktede selv

2.5.1 Etterforskningsstadiet

I kjennelsen inntatt i Rt. 2004 s. 2023 (Nokas1) fikk Høyesterett seg forelagt en innsynstvist med utspring i ranssaken. Straffesaken befant seg da på etterforskningsstrinnet og kjennelsen dreide seg om dokumentinnsyn i ubenyttede KK-opplysninger innhentet som ledd i ranssetterforskningen. Hovedproblemstillingen i kjennelsen var forholdet mellom innsynsreglene i § 242 og reglene om taushetsplikt i § 216i, idet retten skulle ta stilling til hvilket av de to regelsettene som regulerte det aktuelle etterforskningsmaterialet.

Bestemmelsen i § 216i første ledd pålegger «alle» en vidtrekkende taushetsplikt. Taushet skal bevares om kommunikasjonskontroll overhodet er begjært, om kontroll er besluttet og gjennomført, samt om det materiale som innhentes gjennom kontrollen, jf. bestemmelsens første ledd første punktum. Dette gjelder både tjenestemenn i politi og påtalemyndighet, og personer i Kontrollutvalget,⁴⁹ men også ansatte i domstolen og i kommunikasjonsselskaper

---

⁴⁹ Om Kontrollutvalget, se § 216h

som eventuelt bistår ved gjennomføringen av kontrollen omfattes.⁵⁰ Etter sin ordlyd støtter taushetsplikten an mot hovedregelen om siktedes rett til innsyn i alle sakens dokumenter. Motstriden kommer enda klarere til syne når man sammenholder de to regelsettenes formål. De legislative beveggrunnene bak taushetsplikten er hensynet til etterforskningen og personvern hensynet overfor personer som har blitt underlagt kontroll uten å være mistenkte i saken. Det oppstår med andre ord en tydelig spenning mot innsynsreglene som primært skal ivareta hensynet til kontradiksjon og likebehandling mellom partene. Som redegjørelsen for Nokas1-kjennelsen vil vise nedenfor hviler Høyesteretts avgjørelse blant annet på premisser som får betydning for hvor mye ubenyttet kontrollmateriale som er sakens dokumenter.

Kjennelsen er avsagt under dissens og flertallet på tre dommere opprettholdt distinksjonen mellom gradert og nedgradert kontrollmateriale.⁵¹ Førstvoterende, dommer Oftedal Broch, representerte flertallet og sa seg enig med lagmannsretten når denne hadde uttalt om gradert materiale at «slike opplysninger i så fall ikke utgjør en del av sakens dokumenter».⁵² Allerede her har flertallet en tilstrekkelig begrunnelse for å nekte innsyn i det ubenyttede kontrollmaterialet. Førstvoterende la deretter til grunn at så lenge disse dokumentene ikke nedgraderes går taushetspliktregelen i § 216i retten til innsyn i sakens dokumenter etter § 242.⁵³ Denne løsningen innskrenker § 242 slik at gradert kontrollmateriale faller utenfor bestemmelsens anvendelsesområde. Denne løsningen var også fyllestgjørende for å begrunne innsynsnekt alene. Flertallets konklusjon hviler med andre ord på to ulike grunnlag som hver for seg var tilstrekkelig til å begrunne innsynsnekt i det ubenyttede materialet. For hva som er sakens dokumenter ved ubenyttet kontrollmateriale innebærer denne løsningen at så lenge kontrollmaterialet forblir ubenyttet inngår det ikke i sakens dokumenter. Det betyr videre at ubenyttet kontrollmateriale ikke omfattes av siktedes rett til innsyn i alle sakens dokumenter på etterforskningsstadiet.

---

⁵⁰ Bjerke og Keiserud, Kommentarutgave bind I, 2. utgave side 572

⁵¹ Rt. 1991 s. 1142

⁵² Premiss 28

⁵³ Premiss 29 og 32

Mindretallet i Nokas1 tok utgangspunkt i ordlyden i § 242 første ledd. Annenvoterende, dommer Utgård som førte mindretallsvotumet i pennen, viste særskilt til andre punktum som regulerer dokumenter utarbeidet i forbindelse med kommunikasjonskontroll.⁵⁴ Ved å sammenholde første og andre punktum anså mindretallet at lovteksten dannet grunnlag for en samlet regulering av innsynsretten i kontrollmateriale på etterforskningstrinnet og at denne løsningen var i tråd med lovkonsepistenes intensjon⁵⁵. To av dommerne la altså eksplisitt til grunn at kontrolldokumenter er saksdokumenter og at utgangspunktet er at siktede har rett til innsyn fra første stund, det vil si fra det tidspunktet kontrollen gjennomføres. Dessuten, og dette er avgjørende for mindretallet, åpner en slik løsning for større adgang til domstolene for å få innsynsspørsmålet vurdert der.⁵⁶ De to dissenterende dommerne la med andre ord stor vekt på at siktedes rettssikkerhet vil bli bedre ivaretatt dersom avgjørelsen om innsyn i ubenyttet kontrollmateriale blir ved kjennelse. De pekte i den sammenheng på at motpartene i en straffesak kan ha ulikt syn på bevisverdien i opplysningene. Som følge av dette ble altså sondringen mellom graderte og ikke-graderte dokumenter ved fastleggelsen av hva som er «sakens dokumenter» ved ubenyttet KK-materiale overflødig i mindretallets begrunnelse. Sammenholdt med flertallsløsningen blir mistenktes innsynsrett mer omfattende etter dette resultatet.

Som fremholdt av annenvoterende er den reelle forskjellen mellom fraksjonenes vota begrenset, siden omfanget av mistenktes faktiske innsynsrett praktisk talt blir den samme etter begge løsningene.⁵⁷ Årsaken til det er at unntakene i § 242 første ledd, første og andre punktum til sammen hjemler omfattende innhugg i siktedes innsynsrett. Særlig unntaket i andre punktum av hensyn til etterforskningen i andre saker vil kunne føre til begrenset innsynsrett for siktede. Sammenholder man dette med flertallets løsning med ingen innsynsrett overhodet blir forskjellen i mange tilfeller ubetydelig. Mindretallets beveggrunn

---

⁵⁴Premiss 47

⁵⁵ Premiss 56

⁵⁶ Premiss 59-61

⁵⁷ Premiss 58-59

for sin dissens synes mest av alt å ligge på et prinsipielt nivå med fokus på grunnleggende rettssikkerhetsbetraktninger. Det heter således i premiss 61 at «[d] et er etter mitt syn prinsipielt viktig at også dette [KK-materialet] er undergitt domstolskontroll». Mindretallet uttrykker seg videre kritisk til flertallets løsning som i realiteten overlater til politi og påtalemyndighet å avgjøre når KK-opplysningene skal inngå i saksdokumentene. Hovedbegrunnelsen for førstvoterendes tilnærming var hensynet til politiets etterforskning, og da særlig sett i forhold til bruken av kommunikasjonskontroll. Han fremholder at konsekvensen av innsynsrett trolig vil være at kommunikasjonskontrollen må avbrytes.⁵⁸ Sett i lys av fraksjonenes avvikende vektlegging av de aktuelle hensyn, beskrives utgangspunktene i votaene som grunnleggende forskjellige av dommer Utgård.⁵⁹

Mindretallets votum synes å være i tråd med tradisjonell rettskildelære. De finner solid støtte for sin løsning i så vel ordlyd som lovforarbeider og særlig synspunktet om at § 242 inneholder en samlet regulering av innsynsretten fremstår som overbevisende. Flertallet drøftet ikke lovgivers uttalelser i forbindelse med opphevelsen av bevis- og innsynsforbudet overhodet og stor vekt på reelle hensyn og sammenhengen i regelverket.⁶⁰ Som jeg redegjorde for i avsnitt 2.2. anser jeg at lovteksten og forarbeidene samlet taler for mindretallets løsning.

Et totalt fravær av domstolskontroll inntil KK-materialet er nedgradert, som løsningen til flertallet innebærer, tar overhodet ikke høyde for at etterforskningsopplysninger kan tolkes ulikt av partene i saken. Slike rollebetraktninger har både Høyesterett og lovgiver trukket fram i flere sammenhenger.⁶¹ At innsynsretten utvides til det samlede materiale når tiltale tas ut⁶² bidrar selvsagt til at likebehandlingen mellom partene utjevnes i vesentlig grad, men det er fortsatt ikke vanskelig å se for seg at tiden som går mellom gjennomført

---

⁵⁸ Premiss 33 og 34

⁵⁹ Premiss 59

⁶⁰ Premiss 32

⁶¹ Se avsnitt 3.4.2.6

⁶² Se neste avsnitt

kommunikasjonskontroll til tiltale taes ut kan begrense siktedes muligheter til å nyttiggjøre seg opplysningene derfra. Det mest i øyenfallende muligheten han således avskjæres fra er adgangen til å begjære rettergangsskritt etter § 241.

At hensynet til politiets etterforskning blir *bedre* ivaretatt i flertallsvotumet er dessuten ikke utvilsomt. Fremgangsmåten for å unnta dokumenter fra innsyn er riktignok langt lettere⁶³ etter den løsningen, men den reelle hensyntakingen av etterforskningsarbeidet vil bli ivaretatt også ved mindretallets løsning, idet unntak fra innsynsretten kan besluttes etter §§ 242 og 242a.

Også sett i lys av EMK artikkel 5 synes mindretallets votum å ha de beste grunner for seg. Som jeg redegjorde for i avsnitt 1.10 gjelder siktedes innsynsrett etter konvensjonen all informasjon som er «essential for the assessment of the lawfulness of detention». Det er ikke kontroversielt å hevde at etterforskningsopplysninger som ikke påberopes av påtalemyndigheten kan falle innenfor EMKs avgrensning av straffesakens dokumenter. Som fremhevet av dommer Utgård medfører ikke det at ubenyttet kontrollmateriale automatisk inngår i sakens dokumenter etter EMK.⁶⁴ En slik automatikk ville for øvrig ikke fulgt etter norske innsynsregler heller, idet de ordinære unntakene fra innsynsretten selvsagt ville kommet til anvendelse. Som fremholdt videre av mindretallet er det den manglende adgangen til å få avgrensningen prøvd av domstolene som er problematisk.

Det er verdt å peke på at verken fler- eller mindretallet nevner personvernens hensynet i sitt votum. Særlig mindretallet hadde etter min mening et insentiv til å komme inn på denne siden av problemstillingen. Årsaken til unnlattelsen beror kanskje på det ovenfor nevnte faktum at siktedes reelle innsynsrett vil være mer eller mindre sammenfallende etter begge fraksjoners løsninger. Den faktiske innsynsretten for det store flertall av innsynssaker vil etter mindretallets tilnærming nemlig bli betydelig begrenset gjennom de ordinære unntakene. Dermed representerer mindretallets løsning ingen massiv tilsidesettelse av personvernens hensynet slik den ved første øyekast kan gi inntrykk av.

---

⁶³ I realiteten er det ingen prosess, idet dokumentene er unntatt innsyn inntil de benyttes i etterforskningen

⁶⁴ Premiss 61

2.5.2 På tiltalestadiet

Lovens utgangspunkt etter § 264 er klart: idet tiltalebeslutningen går til forkynning for tiltalte skal alle sakens dokumenter oversendes til tiltaltes forsvarer.⁶⁵ Kort gjengitt er unntakene fra innsynsretten på dette stadiet begrunnet ut fra forhold vedrørende rikets sikkerhet og anonym viteførsel, jf. fjerde og femte ledd. Unntak fra tiltaltes rett til dokumentinnsyn av hensyn til politiets etterforskning må således søkes i § 242a som er gitt tilsvarende anvendelse i § 264, jf. andre og sjette ledd. Sammenholdt med § 242 er altså adgangen til å gjøre unntak fra innsynsretten begrenset etter at tiltale tas ut. Dette taler for at mer ubenyttet kontrollmateriale skal inngå i sakens dokumenter etter at tiltale er tatt ut enn før. Departementet uttalte i forbindelse med opphevelsen av bevisforbudet at « [e]tter tiltale er tatt ut bør den tiltalte og forsvareren derfor som hovedregel ha full innsynsrett».⁶⁶

At dette var ment å inkludere ubenyttet kontrollmateriale fremgår av bemerkningen som fulgte etter. Det heter der at «...opplysninger som ikke er av betydning for saken...bør kunne unntas». Det peker i retning av at det totale materialet skal inngå i sakens dokumenter, unntatt opplysninger som ikke vedrører saken.

Det er videre ubestridt at hensynet til kontradiksjon og likebehandling mellom partene øker i styrke når hovedforhandlingen nærmer seg. Ved å få innsyn i alle sakens dokumenter idet tiltale tas ut gis forsvareren tid og grunnlag for å forberede forsvaret og om nødvendig be om ytterligere opplysninger slik at utsettelse kan unngås under hovedforhandlingen.⁶⁷

Problemstillingen om hva som er sakens dokumenter ved ubenyttet kontrollmateriale som er innhentet overfor tiltalte selv, jf. § 264, kom opp for Høyesterett i saken inntatt i Rt. 2005 s. 1137 (Nokas2). Hovedproblemstillingen i saken var hvordan innsynsreglene i

---

⁶⁵ Samme utgangspunkt gjelder når tiltale ikke har forsvarer, jf. § 267 første ledd første punktum.

⁶⁶ Ot.prp. nr. 64 (1998-1999) punkt 8.7.5.

⁶⁷ Bjerke og Keiserud, bind II side 264

§ 264 forholdt seg til bestemmelsen i § 216g om sletting av kontrollmateriale. Retten kom i den sammenheng med bemerkninger som belyser hva som skal anses som sakens dokumenter ved kontrollmateriale som er innhentet overfor tiltalte.

Problemstillingen jeg skal ta stilling til i dette avsnittet gjelder materiale innhentet gjennom kommunikasjonskontroll mot *tiltalte selv*. Kommunikasjonskontrollen i Nokas2-saken var gjennomført mot *samlige tiltalte, samt en rekke personer som ikke ble tiltalt*, men påtalemyndigheten påberopte ingenting av det innhentede materialet som bevis i saken. Som vi ser tok saken opp problemstillinger om hva som er sakens dokumenter ved ubenyttet kontrollmateriale som er mer vidtrekkende enn temaet under inneværende avsnitt. I og med at Høyesterett i Nokas2 tar stilling til hva som skal være sakens dokumenter for *det totale* kontrollmaterialet som forelå i straffesaken har jeg etter disposisjonsmessige avveininger funnet det mest hensiktsmessig å utsette den mer inngående drøftelsen av kjennelsen til kapittel 4. Der drøftes hva som er sakens dokumenter ved kontrollmateriale innhentet mot andre personer enn tiltalte selv.

For å besvare problemstillingen i avsnittet her tar jeg likevel med rettens konklusjon i Nokas2 som klarligvis blir utslagsgivende for kontrollmaterialet som er innhentet mot tiltalte selv. Flertallet på tre dommer sa seg enig lagmannsretten når denne hadde konkludert med at «retten til innsyn etter straffeprosessloven §264 første ledd omfatter det samlede materiale fremkommet ved kommunikasjonskontroll».

Etter Nokas2-kjennelsen kan det slås fast at alt kontrollmateriale som er innhentet mot tiltalte selv er en del av sakens dokumenter, jf. § 264 første ledd.

3 Hva som er sakens dokumenter ved kontrollmateriale innhentet mot andre enn siktede selv

3.1 Innledning

Hovedproblemstillingen i dette kapitlet reiser to delproblemstillinger som krever en nærmere redegjørelse for hva som skal inngå i sakens dokumenter ved innhentet kontrollmateriale. Jeg skal i det følgende presentere problemstillingene og redegjøre for hva som kan utledes av loven og forarbeidene i så måte. Videre vil jeg se hen til Høyesteretts tilnærming og løsning av disse problemstillingene. Vektingen av de kryssende hensyn vil være en integrert del av drøftelsen. Der hvor løsningen etter gjeldene rett er uklar i forhold til Norges menneskerettslige forpliktelser vil dette bli kommentert.

Når kontrollmaterialet er innhentet som ledd i etterforskningen av siktedes eget straffbare forhold, men mot andre enn ham selv, må man ut i fra materialets opprinnelse sondre mellom innsyn i 1) materiale innhentet mot *andre siktede* i saken og 2) materiale innhentet mot *tidligere* mistenkte i saken.

Først vil jeg drøfte problemstillingen rundt innsyn i kontrollmateriale som faller inn under kategori 1 ovenfor. I den sammenheng vil jeg dessuten komme inn på hva som utgjør en sak i innsynssammenheng, inkludert forholdet til forening av straffbare forhold etter § 13.

Videre vil jeg se nærmere på situasjonen når innsynskravet gjelder materiale innhentet gjennom KK-saker mot tidligere medmistenkte som ikke blir satt under tiltale, jf. kategori 2 ovenfor. Fremstillingen vil vise at personvern hensynet øker i styrke under slike omstendigheter sammenholdt med førstnevnte problemstilling. Når det begjæres innsyn i

KK-opplysninger som stammer fra kommunikasjonskontroll mot tidligere mistenkte som siden er sjekket helt ut av saken, tilsier deres personvernrettigheter at innsyn begrenses mest mulig. Hvordan dette eventuelt påvirker hvor mye kontrollmateriale som skal inngå i sakens dokumenter blir drøftet i avnitt 3.3.

3.2 Hva som er sakens dokumenter ved kontrollmateriale innhentet mot medsiktede

Problemstillingen i dette avsnittet er hva som er sakens dokumenter for den siktede A ved kontrollmateriale som er innhentet mot andre siktede i saken enn den siktede A selv.

I tilfeller hvor det er flere mistenkte i samme sak er innsynsretten etter § 242 begrenset ved at mistenkte og hans forsvarer ikke gis innsyn i dokumenter som bare gjelder andre mistenktes forhold. Dette følger av fjerde ledd. For innsynsretten etter at tiltale tas ut er tilsvarende regel inntatt i § 264 siste ledd.

Hvordan man skal plassere denne regelen i forhold til de andre innsynsreglene kan det være delte meninger om. En synsmåte er å betrakte den som et unntak fra hovedregelen om innsynsrett i alle sakens dokumenter. Således forblir avgrensningen av sakens dokumenter upåvirket. Etter min mening er det naturlig å anse disse reglene som en innskrenkning av som menes med sakens dokumenter. Dette begrunner jeg med to forhold. For det første har man tilsvarende regel i § 264. Det innebærer at samme vurdering gjøres uavhengig hvilket stadium saken befinner seg på. Dette gir bestemmelsen et mer permanent preg på samme måte som avgrensningen av sakens dokumenter. Unntakene i § 242a som får også anvendelse på begge stadier, jf. § 264 andre og sjette ledd, men vurderingen etter disse unntakene har et annet fokus. Mens det i § 242a uttrykkelig heter at innsyn i nærmere angitte opplysninger kan *nektes*, kan ordlyden i § 242 fjerde ledd tolkes dit hen at den begrenser omfanget av sakens dokumenter. Jeg velger etter dette å betrakte regelen i § 242

fjerde ledd som en innskrenkning av sakens dokumenter. Hva som er sakens dokumenter ved kontrollmateriale innhentet mot medsiktede må dermed drøftes.

Hovedregelen om siktedes innsynsrett er fullt innsyn i alle sakens dokumenter jf. § 242 første ledd. Utgangspunktet for siktede As innsynsrett er altså at kontrollmateriale innhentet mot andre siktede i saken inngår i hans saksdokumenter. Så bestemmer § 242 fjerde ledd at dette ikke gjelder dersom det aktuelle kontrollmaterialet kun gjelder andre siktedes forhold. Etter ordlyden skal det således mye til før KK-opplysninger innhentet mot andre siktede faller utenfor sakens dokumenter for siktede A. For øvrig er det få bemerkninger fra lovgiver om denne problemstillingen.

Personvern hensynet for de medsiktede som materialet er innhentet mot vil trekke i retning av at disse KK-dokumentene faller utenfor saksdokumentene i siktede A sin sak. Men andre hensyn trekker sterkere i motsatt retning. Særlig kontradiksjonsprinsippet taler for at slikt materiale omfattes av siktede As saksdokumenter.

I kjennelsen inntatt i Rt. 2004 s. 854 kom kjæremålsutvalget med relevante uttalelser omkring denne problemstillingen. Saken er fra Nokas-komplekset og gjaldt offentlig forsvarers rett til innsyn i sakens dokumenter etter § 98 annet ledd. Innsynsretten etter denne bestemmelsen skal være den samme som etter § 242, jf. § 98 annet ledd siste punktum i.f. Det skal bemerkes at innsynstvistene ikke dreide seg kontrollmateriale, men de spørsmål som saken reiste foranlediget ingen sontring mellom ulike typer etterforskningsmateriale. I forhold til reglene i § 242 var problemstillingen om begrensningen av sakens dokumenter i fjerde ledd for dokumenter som bare gjelder andre mistenkte også kommer til anvendelse for dokumenter som er fremlagt i rettsmøte, jf. første ledd tredje punktum. Kjæremålsutvalget svarte benektende på dette og uttalte generelt at «det normale i saker der det er flere mistenkte for samme lovovertrødelse, antagelig vil være at de aller fleste av etterforskningsdokumentene vil ha betydning for samtlige.» Dette fører til at sakens dokumenter ved kontrollmateriale er de samme for alle siktede i saken med individuelle unntak for materiale som ikke har betydning for vedkommende.

Dette inkluderer også eventuelle siktede som ikke har vært underlagt kommunikasjonskontroll. Utgangspunktet er for øvrig gjentatt i i kjennelsene inntatt i Rt. 2004 s. 1080,⁶⁸ Rt. 2005 s. 1137 (Nokas2)⁶⁹ og Rt. 2006 s. 157.⁷⁰

Hva som utgjør «en sak» ved fastsettelsen av hva som er *sakens* dokumenter

Uttalelsen fra kjæremålsutvalget gjengitt ovenfor fordrer noen bemerkninger om hva som utgjør èn sak i ved avgrensningen av *sakens* dokumenter. I den samme kjennelsen uttalte retten at «[u]tgangspunktet er at forfølgning overfor en person utgjør èn sak» og anførte videre at siktede og hans forsvarer har rett til «innsyn i de dokumentene som gjelder siktedes sak». Dette ble presisert i kjennelsen inntatt i Rt. 2004 s. 1080, hvor utvalget fremholdt at dette (dokumentene i siktedes sak) «gjeld alle saksdokumenta som vedkjem eit lovbrøt...». Hva som utgjør en sak ved avgrensningen av sakens dokumenter knytter seg således til *det straffbare forholdet*.

Avslutningsvis vil jeg kort kommentere forholdet mellom § 13 og hva som skal inngå i sakens dokumenter ved kontrollmateriale. Etter § 13 kan forfølgning overfor flere personer som medskyldige i samme handling forenes i èn sak når dette kan gjøres uten vesentlige forsinkelse eller vanske, jf. første ledd første punktum. Problemstillingen blir om slik sammenslåing får konsekvenser for hvor mye kontrollmateriale som skal inngå i sakens dokumenter. Ut i fra fremstillingen ovenfor er konklusjonen på dette klar, idet omfanget av kontrollmateriale i sakens dokumenter kun knytter seg til lovbruddets dokumenter og ikke til rettssakens. I kjennelsen inntatt i Rt. 2004 s. 1813 var straffesaken mot A forent med straffesakene mot B og C. Tiltalte A fremsatte begjæring om innsyn i kontrollmateriale innhentet i straffesakene mot B og C. Kjæremålsutvalget la kortfattet til grunn at forening av straffesaker ikke får konsekvenser for skillet mellom saksdokumentene i de sammenslåtte straffesakene. Retten la deretter til at det «fremdeles [er] tale om forskjellige straffesaker».

---

⁶⁸ Premiss 21, jf. 20

⁶⁹ Premiss 31

⁷⁰ Premiss 21

Det er således klart at sammenslåing av straffesaker etter § 13 ikke påvirker hva som skal anses som sakens dokumenter ved kontrollmateriale.

3.3 Hva som er sakens dokumenter ved kontrollmateriale innhentet mot tidligere mistenkte

3.3.1 Hva som kan utledes av lovtekst og forarbeider

Utgangspunktet etter § 264 er innsynsrett i alle sakens dokumenter. Lovteksten gjør ingen unntak fra dette basert på hvordan dokumentet har kommet politiet i hende. Dette peker i retning av at materiale fra kommunikasjonskontroll skal underlegges de alminnelige regler om dokumentinnsyn. Det er heller ikke inntatt noe i bestemmelsen som begrenser innsynsretten når opplysningene ikke vedrører saken. Særlig i større straffesaker vil politiets innledende etterforskning ofte favne vidt. En uunngåelig konsekvens av dette er at påtalemyndigheten undertiden blir sittende på en anselig mengde opplysninger som ikke vedrører saken. En annen konsekvens er at mistenkte personer rammes av politiets tvangsmiddelbruk, der i blant kommunikasjonskontroll, uten at det fører til at tiltale blir tatt ut mot vedkommende. Problemstillingen i dette avsnittet er hva som anses som saksdokumenter ved kontrollmateriale innhentet overfor personer som tidligere har vært mistenkt for det samme straffbare forhold, men som det ikke tas ut tiltale mot.

I forbindelse med lovforarbeidet til lov om endringer i straffeprosessloven og straffeloven m.v. (etterforskningsmetoder m.v.) uttalte departementet seg inngående om bakgrunnen for forslaget og videre om hvordan regjeringen mente de nye reglene skulle anvendes.⁷¹ Etter å ha slått fast den ubestridte hovedregel (dette poengteres tre ganger) om fullt innsyn etter at tiltale er tatt ut fremholder departementet at enkelte begrensninger likevel bør gjelde.

---

⁷¹ Ot.prp. nr. 64 (1998-1999) side 66ff

Først kommenteres et forslag fra Metodeutvalget⁷² om generell adgang til å nekte innsyn av etterforskningsmessige grunner dersom det er åpenbart at innsyn ikke kan ha betydning for forsvaret.⁷³ Departementet ønsket ingen slik spesialbestemmelse for kontrollmateriale og fremsatte for tredje gang at «[e]tter at tiltale er tatt ut bør den tiltalte og forsvareren derfor som hovedregel ha full innsynsrett». I neste setning pekes det imidlertid på at opplysninger som ikke har betydning for saken bør falle utenfor tiltaltes innsynsrett, i.e. utenfor sakens dokumenter. Departementet ser imidlertid ingen grunn til å lovfeste dette unntaket som uansett følger av saken inntatt i Rt. 1991 s. 1142. Etter den kjennelsen skulle ubenyttet telefonavlyttingsmateriale være sakens dokumenter dersom hjemmelen for bevisavskjæring i § 292 annet ledd *ikke* kom til anvendelse.⁷⁴

JD la videre til grunn at «tiltalte ikke vil ha krav på innsyn i slike opplysninger om kommunikasjonskontroll så lenge påtalemyndigheten har behandlet disse som interne.. » Slik jeg leser departementet i proposisjonen er motivet utvilsomt å videreføre den etablerte § 292-koblingen, slik at innhentet kontrollmateriale uten betydning for saken⁷⁵ ikke ubetinget inngår i sakens dokumenter. Sett i lys av disse betraktningene trekker loven og dens forarbeider i retning av at ubenyttet kontrollmateriale skal undergis en relevansvurdering som gir anvisning på hvilke KK-opplysninger det i hvert fall skal gis innsyn i. Det er klart at kontrollmateriale innhentet overfor personer som siden settes utenfor mistanke, i større grad enn materiale innhentet overfor tiltalte selv, inneholder informasjon som overhodet ikke vedkommer saken. Således ser man at relevansvurderingen ved avgrensningen av sakens dokumenter for kontrollmateriale har gode grunner for seg. Som uttalt av JD i samme proposisjon hviler reglene om kommunikasjonskontroll på «avveininger mellom hensynet til en effektiv kriminalitetsbekjempelse på den ene side og hensynet til personvern og rettssikkerhet på den annen». Etter min mening er det nettopp en slik avveining som foretas når

---

⁷² NOU-1997-15

⁷³ Ot.prp. nr. 64 (1998-1999) punkt 8.7.5.

⁷⁴ Se avsnitt 2.3.

⁷⁵ Etter dagens lovtekst: "uten betydning for dommens innhold", jf avsnitt 2.3.

departementet tar til ordet for å videreføre § 292-koblingen. Om denne koblingen viser jeg til fremstillingen i avsnitt 4.2.2. og kapittel 5.

3.3.2 Høyesterett finner at «det samlede materiale» inngår i sakens dokumenter

3.3.2.1 Innledning

Etter redegjørelsen for lovtekst og forarbeider i det foregående avsnittet vil jeg i dette avsnittet se hva Høyesterett har uttalt om hva som skal være sakens dokumenter ved kontrollmateriale som er *innhentet mot tidligere* siktede i saken.

I Nokas2-kjennelsen inntatt i Rt. 2005 s. 1137 kom Høyesterett med bemerkninger om dette spørsmålet. I forhold til Nokas1 hadde straffesaken nå beveget seg over på tiltalestadiet og innsynskravet etter § 264 rettet seg mot to kategorier dokumenter. Den første kategorien var forskjellige typer saksbehandlingsdokumenter. Denne kategorien faller utenfor oppgavens tema og vil ikke bli behandlet i fremstillingen her.⁷⁶ Den andre kategorien omfattet alt materiale som var fremkommet gjennom kontrollen.

Innsynsbegjæringene som ble behandlet i Nokas2 gjaldt kontrollmateriale som var innhentet mot forskjellige kategorier personer. I tillegg til alt materiale innhentet overfor de *tiltalte* (inkludert tiltalte A selv), rettet begjæringen seg også mot alt materiale innhentet overfor *tidligere mistenkte* i saken. Problemstillingene om hva som er sakens dokumenter ved kontrollmateriale innhentet mot siktede selv og mot medsiktede ble drøftet i henholdsvis avsnitt 2.5 og 3.2. Problemstillingen som skal drøftes i dette avsnittet er altså hva som er sakens dokumenter for tiltalte A ved kontrollmateriale innhentet mot tidligere mistenkte i saken.

Hovedproblemstillingen i saken var hvordan innsynsreglene i § 264 forholdt seg til bestemmelsen i § 216g om sletting av kontrollmateriale, men premissene inneholder også uttalelser som belyser problemstillingen i avsnittet her.

---

⁷⁶ Se avsnitt 1.3.

3.3.2.2 Sletteplikten etter § 216g

Før jeg ser nærmere på Høyesteretts kjennelse i Nokas² vil jeg knytte noen bemerkninger til spenningen mellom sletteplikten etter § 216g og retten til innsyn i alle sakens dokumenter etter § 264 første ledd. Bestemmelsen i § 216g pålegger nemlig påtalemyndigheten en sletteplikt for kontrollmateriale som er uten «relevans for det forhold som ga grunnlaget for tillatelse til kontroll»⁷⁷, såkalt overskuddsmateriale. Slettingen skal utføres «snarest mulig» og bestemmelsens ordlyd står i klar motstrid til hovedregelen om siktedes innsynsrett i alle sakens dokumenter, jf. §§ 242 og 264.

Mengden av slikt overskudd varierer kraftig etter hvilken kontrollmetode som er anvendt, men det er liten tvil om at telefonavlytting etter § 216a har størst uønsket potensial i så måte. Ved avlytting av mistenktes telefon er det stor sjanse for at det innhentede kontrollmaterialet også inkluderer samtaler med personer som er saken helt utenforstående. Når kommunikasjonsanlegget som kontrollen utføres mot er tilgjengelig for bruk av flere personer øker selvsagt omfanget av potensiell overskuddsinformasjon. I slike tilfeller krever § 216c annet ledd «særlige grunner» når telefonen «antas å være tilgjengelig for et større antall personer». Som illustrasjon på ordlydens naturlige rekkevidde vil det ikke kreves «særlige grunner» i de tilfellene en avlyttet mobiltelefon benyttes av medlemmene innenfor en husstand. Fastleggelsen av denne grensen utover dette faller utenfor fremstillingen her.

I tillegg til at kontrollen kan ramme personer som senere blir sjekket ut av saken, kan slik overskuddsinformasjon dreie seg om personlige og private forhold som åpenbart er irrelevant for det straffbare forholdet. Når disse to omstendighetene inntreffer samtidig gjør personvernbetenkligheter seg gjeldende med styrke. Hensynet til personvern er blant annet ivare tatt gjennom påtalemyndighetens sletteplikt i § 216g. I forhold til siktedes innsynsrett etter §§ 242 og 264 skaper denne sletteplikten en tydelig spenning.

---

⁷⁷ Metodeutvalgets definisjon i NOU1997:15. Gjengitt i Ot.prp. nr. 6 (1998-1999) punkt 7.3.3.6.2

3.3.2.3 Nærmere om Nokas2-kjennelsen

For avgjørelsen av hvordan innsynsreglene i § 264 forholder seg til bestemmelsen i § 216g om sletting av kontrollmateriale var det dissens 3-2. Annenvoterende, dommer Utgård, som representerte flertallet, uttalte i tråd med tradisjonell metodelære at lovteksten veier tyngst og pekte således på hovedregelen i § 264 om innsynsrett i alle sakens dokumenter etter at tiltale er tatt ut. Flertallet tok deretter tak i aktuelle forarbeider for å undersøke om lovgiver hadde gitt uttrykk for hva som er sakens dokumenter i denne sammenhengen.

Ved å peke på departementets avvisning av Metodeutvalgets forslag og den påfølgende tilslutningen til § 292-koblingen legger flertallet til grunn at JD ikke er entydig i sine uttalelser. Det kan synes som om annenvoterende tillegger den antitetiske feilslutningen av 1991-kjennelsens *ratio decidendi* avgjørende vekt når han konkluderer med at forarbeidene «ikkje er særleg klare». ⁷⁸ Som fremholdt i avsnittet 2.3 har 1991-kjennelsen blitt feiltolket i en rekke sammenhenger. ⁷⁹ Det har med andre ord formodningen mot seg at departementets uttalelser fremstår som så uklare at de overhodet ikke kan tillegges vekt ved hvor mye kontrollmateriale som skal inngå saksdokumentene. I den sammenheng kan det nevnes at mindretallet finner støtte for sitt syn i det samme lovforarbeidet. ⁸⁰ Trolig er flertallets beveggrunn for å utelukke departementets motiver på dette punkt at § 292-koblingen er lite treffende før man har kommet til hovedforhandlingen. Dette kommer til uttrykk når annenvoterende uttaler at «[d]et går fram av lovteksten i §292 at føresegna gjeld kva som kan nektast ført som bevis under hovudforhandling, og ikkje retten til innsyn på eit tidlegare tidspunkt.» I forlengelsen av den betraktningen uttales at «[d]et er til vanleg først under hovudforhandlinga at ein dommar har eit rimeleg grunnlag for å ta standpunkt til om eit materiale heilt eller delvis ikkje vedkjem saka, med andre ord ”*ikke kan ha betydning for avgjørelsen av selve saken...*”»

---

⁷⁸ Premiss 67

⁷⁹ Dommer Utgård var en av rettens medlemmer i kjennelsen inntatt i Rt. 2004 s. 1049. Der ble § 292-koblingen tolket antitetisk. Se for øvrig avsnitt 5.4.

⁸⁰ Premiss 41-44

Flertallet la således avgjørende vekt på lovteksten og la til grunn at «behandlingen av materiale frå kommunikasjonsskontroll følger dei vanlege reglane om dokumentinnsyn i straffeprosessloven § 264, på linje med det som elles gjeld» etter at tiltale er tatt ut.⁸¹

Det ble videre fremholdt at påtalemyndighetens sletteplikt inntreer først når forsvarer har fått anledning til innsyn.⁸²

Sakens dokumenter omfatter etter dette kontrollmateriale som er innhentet mot tidligere mistenkte i saken. Den som blir tiltalt i en straffesak har med andre ord rett til innsyn i alt kontrollmateriale som ble innhentet overfor personer som siden har havnet utenfor mistanke. Den tidligere mistenkte har imidlertid ikke krav på innsyn kontrollmateriale som er innhentet mot ham selv.

Som vi så i avsnitt 2.5 og 3.2 inngår materiale innhentet mot siktede selv og mot medsiktede også i sakens dokumenter. Etter Nokas2 kan det dermed slås fast at alt innhentet kontrollmateriale skal være saksdokumenter etter at tiltale er tatt ut.

Fra dette utgangspunktet om at alt KK-materiale skal inngå i «sakens dokumenter» må det imidlertid gjøres ett unntak. Dersom deler av materialet er belagt med bevisforbud kan det ikke gis innsyn i dette. Eksempelet som nevnes i flertallets votum⁸³ er samtaler mellom tiltalte og hans forsvarer, jf. § 119 første ledd som bestemmer at vitnemål fra forsvarere i straffesaker ikke skal aksepteres med mindre samtykke foreligger fra den som har krav på hemmelighold.

---

⁸¹ Premiss 67

⁸² Premiss 73, jf. 74

⁸³ Premiss 76

4 Hva som er sakens dokumenter ved kontrollmateriale innhentet i andre straffesaker

4.1 Innledning

4.1.1 Hva som utgjør en sak

Hva som utgjør en sak ved spørsmålet om hvor mye kontrollmateriale som er sakens dokumenter knytter seg til *det straffbare forholdet* som materialet stammer fra, jf. avsnitt 3.2.1. Kriminalitetsbildet viser imidlertid at forskjellige straffbare forhold undertiden griper om hverandre. Graden og arten av slikt slektskap varierer fra tilfelle til tilfelle og det kan således hevdes at området er regelteknisk krevende.

Av og til er tilknytningen mellom to straffbare forhold så sterk at man velger å se komplekset som en sak i innsynssammenheng. I så fall er man innenfor spørsmålet om hvor mye kontrollmateriale som skal inngå i sakens dokumenter, slik jeg har redegjort for i det foregående, og utgangspunktet er da at alt innhentet kontrollmateriale omfattes av sakens dokumenter. Det som er problemstillingen i denne delen av oppgaven er imidlertid om kontrollmateriale som er innhentet i etterforskningen av et annet straffbart forhold B kan være en del av sakens dokumenter i det straffbare forholdet A.

4.1.2 *Påtalemyndighetens* adgang til å bruke KK-opplysninger som bevis i andre straffesaker

Det skal presiseres at påtalemyndigheten står fritt til å legge fram bevis innhentet gjennom etterforskningen av andre lovbrudd. Når det gjelder kontrollmateriale er det riktignok et vilkår at det straffbare forholdet B kunne ha gitt selvstendig grunnlag for kommunikasjonskontrollen, jf. § 216i første ledd bokstav b). Siktete i det straffbare

forholdet A vil i så fall ha full innsynsrett i de påberopte KK-opplysningene innhentet i forhold B. Spørsmålene i denne sammenheng oppstår når *siktede* begjærer innsyn i kontrollmateriale innhentet som ledd i etterforskningen av andre straffbare forhold. Situasjonen kan være at påtalemyndigheten legger fram slike opplysninger og at siktede begjærer innsyn i deler eller hele det aktuelle restmaterialet. En beslektet situasjon oppstår når siktede begjærer innsyn i kontrollmateriale fra et annet lovbrudd selv om opplysninger derfra ikke påberopes av påtalemyndigheten i det hele tatt.

4.2 Lovteksten i §§ 242 og 264

Hovedregelen for siktedes innsynsrett er fullt innsyn i sakens dokumenter, jf. §§ 242 første ledd og 264 første ledd, og det er det straffbare forholdet som er utgangspunktet for hva som utgjør èn sak. Ordlyden i de to nevnte bestemmelsene peker klart i retning av at kontrollmateriale fra etterforskningen i èn straffesak ikke kan inngå i sakens dokumenter i en annen sak. Hovedregelen er at kontrollmateriale innhentet via andre forbrytelser faller utenfor, jf. avsnitt 3.2.1.

I forbindelse med lovforarbeidet ved opphevelsen av bevis- og innsynsforbudet i 1999 kom departementet med uttalelser om bruken av overskuddsinformasjon som bevis i andre straffesaker. I forbindelse med drøftelsen om kriminalitetskravet⁸⁴ burde opprettholdes ved bruken av overskuddsmateriale som bevis i andre straffbare forhold ble det bemerket at «[m]ye kan derfor tale for at det legges visse begrensninger også på bruken av overskuddsinformasjon.» Som begrunnelse for å begrense slik bevisføring la JD vekt på at den betydelig integritetskrenkelse som finner sted ved gjennomføring av kommunikasjonskontroll vil bli forsterket ved eventuell bevisførsel med opplysninger derfra. Slike personvern betraktninger vil klarligvis være relevante ved vurderingen om slike

---

⁸⁴ Se § 216a første ledd bokstav a) og b) og § 216b første ledd bokstav a) og b)

opplysninger skal kunne bevisføres i en annen straffesak. Departementet kommer imidlertid ikke inn på spørsmålene som oppstår når siktede begjærer innsyn i slikt materiale. Jeg vil derfor se nærmere på hva som kan utledes av rettspraksis om dette i neste avsnitt.

Som fremstillingen vil vise krever denne fastleggelsen av hva som skal være sakens dokumenter at man foretar konkrete vurderinger av det foreliggende materiale ved å peke på eventuelle forbindelselinjer og forsøksvis kartlegge dets mulige bevisverdi i sak nummer to. Det er åpenbart at personvern hensynet blir mer fremtredende når det aktuelle kontrollmaterialet er innhentet i forbindelse med etterforskningen av et annet straffbart forhold. Det kan være slik at saken som kontrollmaterialet er innhentet i ligger langt tilbake i tid. Personer som har vært underlagt kommunikasjonskontroll har en forventning om at materialet ikke tas frem igjen langt i ettertid. Samtidig bør siktede gis innsyn her som ellers, dersom dokumentene inneholder relevant informasjon for hans eller hennes straffesak. Jeg vil i det følgende vise gjennom eksempler fra rettspraksis hvordan domstolene har tilnærmet seg og løst disse avveiningene.

4.3 Høyesterett bruker § 292-koblingen når straffesakene har berøringspunkter

I kjennelsen inntatt i Rt. 2006 s. 157 (Bache-Wiig-kjennelsen) fant Høyesteretts kjæremålsutvalg at berøringspunktene mellom en narkotikasak og en § 132a-sak ikke var sterke nok til å innlemme kontrollmaterialet fra narkotikaetterforskningen fullt ut i § 132a-saken.

Faktum i saken var at KK-opplysninger innhentet ved etterforskningen av et narkotikalovbrudd dannet grunnlaget for å tiltale A for motarbeiding av rettsvesenet, jf. strl. § 132a.⁸⁵ Tiltalte i sistnevnte sak begjærte innsyn i alt kontrollmateriale innhentet i

---

⁸⁵ Opplysningene stammet for øvrig fra overskuddsmateriale ved kommunikasjonskontrollen, men det får ingen innvirkning på innsynssituasjonen her.

narkotikasaken. Utvalget slo fast at den etterforskningsmessige tilknytningen mellom forholdene, inkludert den omstendighet at grunnlaget for tiltalen var bragt til veie gjennom kommunikasjonskontrollen, var utilstrekkelig til å anse alt kontrollmateriale fra narkotikasaken som saksdokumenter i § 132a-saken.⁸⁶

Retten kom videre til at «§132a-sakens dokumenter vil bare inngå den del av KK-materialet – og andre dokumenter i narkotikasaken – som er relevante ut fra kriteriene i straffeprosessloven §292 annet ledd bokstav a, jf. Rt-1991-1142...» Koblingen mellom § 292 annet ledd om bevisavskjæring og spørsmålet om hva som er sakens dokumenter som retten viser til, ble etablert av kjæremålsutvalget i 1991-kjennelsen. Koblingen setter opp en minimumsregel for når hva som er sakens dokumenter ved materiale fra kommunikasjonskontroll.⁸⁷ Det kan synes som om kjæremålsutvalget i Bache-Wiig-saken anvender en antitetisk variant av § 292-koblingen, jf. sitatet ovenfor. Som jeg skal redegjøre for nedenfor er denne tolkningen av 1991-kjennelsen omtvistet. Dersom man anvender § 292-koblingen i sin opprinnelige form på Bache-Wiig-saken, i.e. uten motsetningstilnærmingen, medfører det at § 132a-sakens dokumenter ved kontrollmateriale innhentet i narkotikasaken i hvert fall innbefatter materiale som er relevant etter vilkårene i § 292 annet ledd bokstav a). At innsynsretten i hvert fall inkluderer de KK-opplysningene som dannet grunnlaget for tiltalen i § 132a-saken sier seg selv. For at dokumentlista i § 132a-saken skal favne kontrollmateriale utover dette kreves det at siktede anfører konkrete omstendigheter som underbygger at vilkårene etter § 292-forbindelsen er oppfylt. Nærmere om dette i avsnitt 5.10.

---

⁸⁶ Premiss 22 og 24

⁸⁷ Se avsnitt 2.3. for nærmere redegjørelse om kjennelsen

5 Nærmere om bruken av koblingen mellom § 292 og avgrensningen av sakens dokumenter for kontrollmateriale

5.1 Innledning

Som vist i avsnitt 4.3. trakk kjæremålsutvalget inn kjennelsen inntatt i Rt. 1991 s. 1142 som en sentral del av begrunnelsen for sitt resultat. 1991-kjennelsen og minimumsregelen for hva som i hvert fall er sakens dokumenter ble presentert i oppgavens avsnitt 2.3. i forbindelse med utgreiingen om rettstilstanden før bevis- og innsynsforbudet ble opphevet. Som nevnt under fremstillingen der har § 292-koblingen ført med seg en ikke ubetydelig usikkerhet blant flere sentrale aktører på straffeprosessens område. Jeg vil derfor bruke dette kapitlet på å redegjøre for de ulike problemstillingene som § 292-forbindelsen har foranlediget. Spørsmålene har hovedsakelig dreid seg om forbindelsens materielle innhold, samt fastsettelsen av dens anvendelsesområde. Før jeg ser mer inngående på disse uklarhetene vil jeg imidlertid ta for meg to forhold. Først omstendighetene rundt og konsekvenser av en ordlydsendring i § 292 som ble vedtatt ved lov av 28. juni 2002 nr. 55. Deretter vil jeg ganske kort kommentere påtalemyndighetens skjønnsmessige adgang til å vurdere hvorvidt kontrollmateriale skal inngå i sakens dokumenter. Jeg kommer også innom rettens kompetanse til å overprøve påtalemyndighetens skjønnsmessige vurdering.

5.2 Ordlydsendringen i § 292 – konsekvenser for hva som skal anses som sakens dokumenter?

Tidligere var vilkåret for bevisavskjæring etter § 292 annet ledd at beviset dreide seg om forhold «uten betydning for *saken*».⁸⁸ Etter lovendringen i 2002 må det aktuelle kontrollmaterialet gjelde forhold «uten betydning for *dommens innhold*». Adgangen til å avskjære bevis går lenger etter lovendringen. Det er ikke vanskelig å tenke seg at en omstendighet angår saken, men at den er uten betydning for dommens innhold. Det mest brukte eksempelet i så henseende er opplysninger om politiets observasjonssted. Slik informasjon er slett ikke irrelevant for saken, men om den vil ha betydning for skyld- eller straffespørsmålet er ikke sikkert. Dette ble dessuten eksplisitt uttalt av JD i odelstingsproposisjonen til endringsloven.⁸⁹

Problemstillingen blir dermed om denne utvidelsen av rettens bevisavskjæringsadgang fører til en tilsvarende reduksjon av hvilket kontrollmateriale som i hvert fall skal inngå i sakens dokumenter.

Forarbeidene til endringsloven er tause angående endringens eventuelle konsekvenser for innsynsretten. Et år senere, i forbindelse med forarbeidene til reglene om utvidede unntak fra dokumentinnsyn⁹⁰ ble det imidlertid anført at koblingen til § 292 annet ledd skal anvendes på samme måte som tidligere. Departementet uttalte der at nærmere angitte opplysninger «bare kan unntas fra innsyn dersom de er uten betydning for dommens innhold, jf. koblingen med § 292, slik den nå lyder».⁹¹ I avgjørelsen inntatt i Rt. 2005 s. 209, som for øvrig ble kommentert i forbindelse med Rt. 1991 s. 1142 ovenfor, finner man følgende uttalelse som bidrar til ytterligere avklaring:

---

⁸⁸ Før lovendringen fantes ikke bokstavinndelingen i annet ledd

⁸⁹ Ot.prp. nr. 66 (2001-2002) s. 138

⁹⁰ Endringslov av 9. mai 2003 nr. 30

⁹¹ Ot.prp. nr. 24 (2002-2003) s. 14

«Lagmannsretten hadde således lagt til grunn at bestemmelsen i straffeprosessloven § 292 annet ledd bokstav a, slik den lød etter lovendring 28. juni 2002 nr. 55, ga hjemmel for å avskjære bevis. Når dette ble funnet å være tilfellet, var det etter utvalgets syn ikke feil lovtolkning å nekte innsyn,..» Disse uttalelsene fra lovgiver og Høyesteretts kjæremålsutvalg er tydelige på at anvendelsen av koblingen mellom § 292 og fastleggelsen av hva som er sakens dokumenter forble upåvirket av endringen i lovteksten. Denne utvidede adgangen til å nekte bevisførsel har dermed redusert mengden kontrollmateriale som i alle fall må inngå i sakens dokumenter, jf. minimumsregelen fra Rt. 1991 s. 1142. Denne innsnevringen av hva som utgjør sakens dokumenter har funnet sted uten at lovgiver har tatt uttrykkelig stilling til problemstillingen. Tatt i betraktning av at § 292-koblingen er et resultat av Høyesteretts rettskapende virksomhet fremstår dessuten domstolens forbigåelse av problemstillingen som uventet.

5.3 Påtalemyndighetens skjønnsmessige vurdering kan overprøves av retten

Det er påtalemyndigheten som i første omgang vurderer hvorvidt og eventuelt hvilke KK-opplysninger fra andre straffbare forhold som skal inngå i saksdokumentene. Som fremlagt i avsnitt 1.9.5. ble denne skjønnsmessige kompetansen etablert overfor interne dokumenter i kjennelsen inntatt i Rt. 1993 s. 1121.⁹² I kjennelsen inntatt i Rt. 2004 s. 1813 ble påtalemyndigheten tillagt tilsvarende skjønnsmyndighet for kontrollmateriale innhentet gjennom andre straffbare forhold.⁹³ Det er videre slik at dette skjønnnet kan overprøves av retten gjennom hele prosessen etter kriteriene i § 292 annet ledd,⁹⁴ men på etterforskningsstadiet kommer reservasjonene som jeg vil redegjøre for i avsnitt 5.6. inn i bildet og begrenser domstolenes reelle overprøving.

---

⁹² Side 1126-1127

⁹³ Premiss 22

⁹⁴ Se blant annet Rt. 2004 s. 1642 og RG 1998 s. 922

I avsnitt 5.6. kommer jeg dessuten nærmere inn på behovet for og hensynene bak denne domstolskontrollen. Men aller først skal jeg drøfte den antitetiske forståelsen av «minimumsregelen» fra kjennelsen inntatt i Rt. 1991 s. 1142, jf. avsnitt 2.3.

5.4 Gir koblingen mellom § 292 annet ledd og hva som skal anses som sakens dokumenter hjemmel for å *nekte* innsyn i kontrollmateriale?

I Rt. 2005 s. 209 stilte kjæremålsutvalget seg bak lovanvendelsen til lagmannsretten når underretten la til grunn at innsyn skal nektes i kontrollmateriale dersom beviset avskjæres med hjemmel i § 292 annet ledd.⁹⁵

Den samme antitetiske tolkningen av minimumsregelen fra kjennelsen inntatt i Rt. 1991 s. 1142 gjentas av kjæremålsutvalget i Bache-Wiig-kjennelsen når retten der uttaler at «§132a-sakens dokumenter vil bare inngå den del av KK-materialet ... som er relevante ut fra kriteriene i straffeprosessloven §292 annet ledd bokstav a, jf. Rt-1991-1142...».^{96 97}

Den hittil siste avsagte avgjørelsen som bruker § 292-koblingen til å *begrense* omfanget av «sakens dokumenter» er en kjennelse fra Borgarting lagmannsrett 16. januar d.å. Den inngår i Munch-saken⁹⁸ og gjaldt «innsyn i det som måtte finnes av dokumenter vedrørende de faktiske omstendigheter da maleriene kom til rette».⁹⁹ Retten kommenterte § 292-forbindelsen ved å anføre at den «gir en negativ avgrensning i den forstand at slike dokumenter som der er nevnt, ikke kan anses for å høre til sakens dokumenter.»

Antitesen legges dessuten til grunn i flere odelstingsproposisjoner, se nærmere Ot.prp. nr. 64 (1998-1999) avsnitt 8.7.5 og Ot.prp. nr. 40 (1999-2000) s. 16. I sistnevnte proposisjon framsettes at «retten til innsyn gjelder også interne dokumenter som inneholder

---

⁹⁵ Se kjennelsens siste avsnitt

⁹⁶ Premiss 22

⁹⁷ Andre kjennelser med antitetisk tilnærming: Rt. 2002 s. 246 side 247, Rt. 2002 s. 1049 side 1051,

⁹⁸ Grovt ran av Munch-maleriene «Skrik» og «Madonna», 22. august 2004

⁹⁹ LB-2006-91329

opplysninger som er av betydning for sakens opplysning, med mindre vilkårene for bevisavskjæring etter § 292 er oppfylt».

En slik forståelse av 1991-kjennelsen har imidlertid blitt avvist av både Høyesterett i avdeling og Høyesteretts kjæremålsutvalg. I avgjørelsen inntatt i Rt. 2005 s. 1137 (Nokas2) kommenterer flertallet i Høyesterett 1991-kjennelsen slik at den «berre gir rettleiing for kva som det i alle tilfelle må vere innsyn i, men som ikkje gir rettleiing om grensa ut over det».¹⁰⁰ Tilsvarende støtte til minimumsregelen er å lese i flere kjennelser,¹⁰¹ så anvendelsen av denne § 292-koblingen har vitterlig skapt en del hodebry for flere av strafferettspleiens aktører. Jeg skal i det neste vurdere om begge forståelsene av § 292-forbindelsen kan opprettholdes, og eventuelt hvis ikke; hvilken av de to som har best grunner for seg.

Det er på det rene at kjæremålsutvalget i 1991-kjennelsen la opp til en positivt avgrenset regel når det der bestemmes at «innsynsretten må i hvert fall gjelde de dokumenter som ikke vil kunne nektes ført som bevis under hovedforhandlingen.» Hva som eventuelt må kreves for å nekte innsyn sa retten med andre ord ingenting om.

I kjennelsen fra Borgarting lagmannsrett inntatt i RG 1998 s. 922 kom retten med noen bemerkninger som berørte denne problemstillingen. Saken gjaldt blant annet forsvarers innsynsrett i dokumenter fra andre straffesaker og lagmannsretten la til grunn at 1991-kjennelsen knesatte en positiv minimumsregel for innsynsretten.¹⁰² Retten trakk deretter fram hva som skiller de to regelsettene (dokumentinnsyn og bevisavskjæring etter § 292) fra hverandre:

«En sak er bevisavskjæring ved realitetsbehandlingen i den dømmende rett, noe annet er forsvarerens adgang til dokumenter for å vurdere om disse er av betydning for sakens opplysning og ivaretagelsen av klientens interesse på etterforskningsstadiet. I det sistnevnte

---

¹⁰⁰ Premiss 63 og 67

¹⁰¹ Rt. 2003 s. 648 i premiss 18 jf. 19 og Rt. 2004 s. 1642 i premiss 14

¹⁰² Lovdata-versjonen av kjennelsen er upaginert

tilfelle har prosessøkonomiske hensyn ikke den samme vekt som under hovedforhandlingen.»

Lagmannsretten påpekte at tidspunktet for når man foretar vurderingene etter de to regelsettene faller ulikt,¹⁰³ samt at hensynene som begrunner dem ikke er de samme. De prosessøkonomiske hensynene som retten viser til i forbindelse med § 292 kommer av ønsket om å unngå vidløftiggjøring av saken ved overflødig og irrelevant bevisførsel. Som retten anførte er dette legislative hensyn som ikke gjør seg gjeldende på samme måte ved dokumentinnsyn under etterforskningen. Når § 292-koblingen påberopes som hjemmel for å nekte innsyn i kontrollmateriale vil man implisitt begrunne bedømmelsen av hvilket kontrollmateriale som skal inngå sakens dokumenter ut fra prosessøkonomiske hensyn. Selv om vilkårene for å bevisavskjære kontrollmateriale etter § 292 annet ledd er tilstede i en gitt sak, kan man enkelt tenke seg at hensynene bak innsynsreglene samtidig peker i retning av at materialet bør inngå i sakens dokumenter. Redegjørelsen hittil peker klart i retning av at antitese-forståelsen av § 292-koblingen ikke kan opprettholdes.

Som nevnt ovenfor la Høyesterett til grunn minimumsregelen i Nokas2-kjennelsen. I den samme kjennelsen ble dessuten 1991-kjennelsen kommentert på følgende måte:

«I denne avgjerda er det fastsett eit minimum for når innsyn må tillatast, utan at det er trekt opp ei nærare grense som gir konkret rettleiing om når innsyn ikkje kan krevjast. Under tilvising til bevisavskjeringsregelen i §292 blir det uttala: 'Innsynsretten må i hvert fall gjelde de dokumenter som ikke vil kunne nektes ført som bevis under hovedforhandlingen.'»

En slik uttrykkelig presisering av 1991-kjennelsen og i realiteten tilsidesettelse av antitese-forståelsen er utvilsomt et viktig moment for å sette dette tolkningsresultatet av 1991-kjennelsen utover sidelinjen. Sammenholdt med poengene fra Borgarting-kjennelsen ovenfor er jeg ikke i tvil om at koblingen mellom § 292 annet ledd og hva som er sakens dokumenter ikke kan påberopes som hjemmel for å nekte innsyn.

---

¹⁰³Nærmere om tidsdiskrepansen i avsnitt 5.6 og 5.7

I denne sammenheng kan det for øvrig tilføyes at riksadvokaten i et høringsbrev fra sommeren 2006¹⁰⁴ som ledd i sin redegjørelse for § 292-koblingen la til grunn at «Inntil nylig har det vært lagt til grunn som *sikker rett* at motstykket til dette er at dokumenter som kan avskjæres etter § 292 annet ledd ikke behøver gjøres til saksdokumenter...» [min kursivering]. Den svært omfattende kjennelsen fra Borgarting, jf. ovenfor, som for øvrig ikke ble påkjært, tyder kanskje på at rettsstilstanden var mindre sikker rundt tusenårsskiftet enn det uttalelsen fra riksadvokaten kan gi inntrykk av.¹⁰⁵

5.5 Om kontrollmateriale som *kan bevisavskjæres* etter § 292 annet ledd

Dette bringer meg over i situasjonen som oppstår når kontrollmateriale nektes bevisført etter § 292 annet ledd. Man må da ta stilling til hvordan dette materialet skal behandles ved den videre avgrensningen av sakens dokumenter. For som vi har sett gir § 292-koblingen ingen direkte veiledning til denne vurderingen. Den regulerer som nevnt bare avgrensningen når beviset ikke avskjæres. Rettspraksis gir begrenset veiledning til denne situasjonen, men jeg vil i det følgende peke på noen momenter som trolig vil være relevante for disse vurderingene.

Før man søker etter rettslige betraktninger og løsninger på denne problemstillingen kan det være på sin plass å nevne at påtalemyndigheten og siktede vil kunne vurdere de samme KK-opplysningene ulikt. Dette poenget er understreket av så vel lovgiver som Høyesterett ved flere anledninger.¹⁰⁶ Ved å legge til grunn en vid avgrensning av sakens dokumenter under slike omstendigheter gis siktede og dennes forsvarer en mulighet til å kontrollere

---

¹⁰⁴ JDs høringsbrev vedrørende forslag til endringer i straffeprosessloven mv. (begrenset dokumentinnsyn og skjermet identitet) av 15.11. 2006, under punkt 2.2

¹⁰⁵ En av dommerne i avgjørelsen var for øvrig Hans Kristian Bjerke fra Bjerke og Keiserud

¹⁰⁶ Se blant annet Ot.prp. nr. 40 (1991-1992) s. 32 samt Rt. 2004 s. 2023 premiss 60 og Rt. 2005 s. 1137 premiss 70 (sistnevnte fra mindretallsvotum).

påtalemyndighetens vurderinger. En slik kontrollfunksjon kan ha gode grunner for seg i flere ulike situasjoner.

Som illustrasjon på nettopp dette viser jeg til den omtalte Bache-Wiig-saken.

Advokaten som var tiltalt i saken stod anklaget for brudd på straffelovens § 132a under særdeles skjerpene omstendigheter, jf. tredje ledd. Det straffbare forholdet hadde funnet sted i forbindelse med en rettssak hvor advokaten forsvarte den tiltalte i en alvorlig narkotikasak. Bakgrunnen for § 132-tiltalen var påståtte trusler og løfter om betaling fremsatt i en konkret telefonsamtale. Politiet hevdet at det aktuelle kontrollmaterialet ikke lenger var i deres besittelse, trolig fordi man mente det var slettet slik § 216g bestemmer. Ved en feiltakelse fikk forsvareren i § 132a-saken imidlertid tilsendt mer kontrollmateriale enn det han var blitt forespeilet. Ved gjennomlyttingen av det tilsendte materialet fant forsvarer den aktuelle telefonsamtalen og det viste seg at denne ikke inneholdt verken trusler eller løfter om betaling. Som følge av disse opplysningene fant retten at det ikke forelå særdeles skjerpene omstendigheter og den øvre strafferamme ble derved redusert fra ti til fem år, jf. § 132a tredje ledd første og andre punktum. Den tiltalte advokaten ble idømt en deldom på fengsel i seks måneder hvorav halvannen ble gjort ubetinget.

Denne og tilsvarende saker belyser betenktlighetene ved å innta en snever avgrensning av sakens dokumenter og rettssikkerhetsmessige hensyn taler med styrke for domstolskontroll med påtalemyndighetens vurderinger i disse innsynssakene. Mer om påtalemyndighetens skjønsmessige vurderingskompetanse og adgangen til rettslige overprøvelse i avsnitt 6.9.

Det fremgår av fremstillingen ovenfor at det bør utvises en viss varsomhet med å vurdere kontrollmateriale fra andre straffbare forhold slik at det faller utenfor sakens dokumenter når opplysningene derfra bevisavskjæres. Det må understrekes at dersom et eller flere av de ordinære unntakene fra full innsynsrett i sakens dokumenter er aktuelle for det konkrete kontrollmaterialet vil påtalemyndigheten selvsagt kunne påberope disse som grunnlag for innsynsnekt, jf. f.eks. §§ 264 annet ledd.

Jeg har i det foregående vist at § 292- forbindelsen som kjæremålsutvalget etablerte i 1991 ikke kan anvendes som hjemmel for holde kontrollmateriale utenfor sakens dokumenter og

således nekte siktede innsyn. Som kommentert tidligere i oppgaven ble 1991-kjennelsen avsagt etter at tiltalte var tatt ut i den aktuelle straffesaken.¹⁰⁷ Jeg har dessuten vist at formålet med denne rettslige konstruksjonen er å presisere hvilket kontrollmateriale som sakens dokumenter i det minste skal omfatte. Videre har jeg fremholdt at konstruksjonen tar utgangspunkt i hva som er bevismessig uten betydning eller overflødig under en hovedforhandling, for deretter å legge denne vurderingen til grunn når sider ved innsynsomfanget skal avklares. Et spørsmål som dermed kommer til syne er om forbindelsen mellom § 292 og innsynsretten kan opprettholdes på straffeforfølgningens øvrige stadier. Jeg ser nærmere på dette i de to neste avsnittene.

5.6 Kan man bruke reglene i § 292 annet ledd for å avgjøre hvor mye kontrollmateriale som er saksdokumenter etter § 242?

Ordlyden i § 292 annet ledd bestemmer at bevis som er for tilgjengelige under hovedforhandlingen bare kan nektes ført dersom beviset gjelder «forhold som er uten betydning for dommens innhold», jf. bokstav a) eller «gjelder forhold som allerede er tilstrekkelig bevist», jf. bokstav b) eller forhold som «åpenbart ikke har noen beviskraft», jf. bokstav c. De prosessøkonomiske hensynene bak § 292 er ønsket om å unngå vidløftiggjøring av saken ved overflødig og irrelevant bevisførsel. På bakgrunn av hensynene er det tydelig at disse reglene ikke er ment å skulle si noe hvor mye kontrollmateriale som er sakens dokumenter på etterforskningsstadiet.

I første kjennelsen i den såkalte Heroinsaken¹⁰⁸ var kjæremålsutvalget innom problemstillingen. Tiltalte i saken ønsket innsyn i dokumenter som var utarbeidet i forbindelse med politiets bruk av utradisjonelle etterforskningsmetoder. På side 247 siteres lagmannsretten som kom til at den ikke var «i en stilling der retten kan foreta en konkret

---

¹⁰⁷ Avsnitt 3.2

¹⁰⁸ Rt. 2002 s. 246

bedømmelse av om ett eller flere bestemte dokumenter er uten bevisverdi, eller har et bevisinnhold som er overflødig når det ses hen til hva som ellers vil bli ført som bevis i hovedforhandlingen». Utvalget hadde ingen innsigelser mot denne delen av underrettens premisser. Reservasjonen som det her gis uttrykk for ble en realitet fordi straffesaken var ikke ubetydelig unna hovedforhandlingen tidsmessig. Lagmannsrettens fant det dermed problematisk å skulle foreta en vurdering av de aktuelle dokumentenes bevisverdi uten å kunne forholde seg til den totale bevissituasjonen slik den faktisk vil foreligge under førsteinstansens realitetsbehandling av straffekravet.

Tilsvarende bemerkninger ble fremholdt av flertallet i Nokas2-kjennelsen. I forbindelse med hvordan kontrollmateriale skal behandles i forhold til § 264 heter det i flertallsvotumet der at «[d]et går fram av lovteksten i § 292 at føresegna gjeld kva som kan nektast ført som bevis under hovudforhandlinga, og ikkje retten til innsyn på eit tidlegare tidspunkt. Det er til vanleg først under hovudforhandlinga at ein dommar har eit rimeleg grunnlag for å ta standpunkt til om eit materiale heilt eller delvis ikkje vedkjem saka...». ¹⁰⁹ Denne uttalelsen er i samme spor som reservasjonen som retten anførte i Heroin-kjennelsen, jf. ovenfor.

Det skal videre bemerkes at ingen av sitatene legger reservasjonen ubetinget til grunn. I Heroin-kjennelsen vektlegges «rettens stilling» som grunnlag for tilbakeholdenheten. Det må forstås slik at lagmannsretten fant den konkrete vurderingssituasjonen den befant seg i som lite tilfredsstillende. Retten åpner derved for at situasjonen kan stille seg annerledes i andre saksforhold med andre fakta og under andre omstendigheter. Den samme muligheten åpner Nokas2-saken for når det der anføres at et rimelig grunnlag for denne vurderingen normalt vil foreligge først når hovedforhandlingen er påbegynt.

Også lovgiver har, om enn noe indirekte, berørt problemstillingen rundt § 292-koblingens anvendelse før tiltale er tatt ut. Under behandlingen av innsyn når tiltale er tatt ut i Ot.prp. nr. 64 (1998-1999) viser departementet til 1991-kjennelsen og peker deretter på «begrensningen i retten til dokumentinnsyn som følger av § 292 annet ledd». ¹¹⁰ Denne

---

¹⁰⁹ Premiss 66

¹¹⁰ Punkt 8.7.5

begrensningen nevnes ikke i forbindelse med § 242. Akkurat den samme distinksjonen gjøres i tilknytning til departementets redegjørelse for §§242 og 264 i Ot.prp. nr. 24 (2002-2003). Først behandles etterforskningsstadiet uten at § 292-begrensningen berøres. I det påfølgende avsnittet som beskriver situasjonen etter at tiltale er tatt legges departementet til grunn at eksempelvis opplysninger om politiets metodebruk bare kan «unntas fra innsyn dersom de er uten betydning for dommens innhold, jf. koblingen med § 292, slik den nå lyder». Lovgiver har altså ved to anledninger kommentert § 292-forbindelsen i forhold til § 264 uten at tilsvarende betraktninger er trukket frem under drøftingen av § 242. Departementet kom for øvrig med ytterligere iakttagelser i førstnevnte proposisjon som kan belyse lovgivers synspunkt rundt dette. Metodeutvalget¹¹¹ hadde foreslått å utvide unntaket fra innsynsretten etter § 264 ved å lansere en ny bestemmelse som ville gi «en generell adgang til å nekte tiltalte og hans forsvarer innsyn i materialet, dersom det er åpenbart at det ikke kan ha betydning for hans forsvar». Vurderingstemaet etter en slik unntaksregel kan sammenholdes med vurderingsemnet etter § 292-forbindelsen som gir anvisning på hva som er «uten betydning saken» (slik lovteksten lød før lovendringen). Forslaget gikk ut på at unntaket skulle kunne påberopes idet påtalemyndigheten oppfyller plikten til oversendelse etter § 264. JD mente at forslaget gikk for langt i å begrense innsynsretten og anførte «at det før hovedforhandling kan være vanskelig for retten å avgjøre hvilke opplysninger som er av betydning for forsvaret». Departementet syntes med andre ord at avstanden i tid fra tiltale tas ut til hovedforhandlingen innledes ble for stor. Jevnført med situasjonen man står overfor i forbindelse med innsynsspørsmålet på et enda tidligere trinn i forfølgningen, bidrar disse betraktningene fra lovgiver til å sementere reservasjonen som Høyesterett har lagt til grunn, jf. ovenfor.

Den neste problemstillingen blir hvordan denne reservasjonen om § 292-koblingens anvendelsesområde står seg i forhold til kjæremålsutvalgets uttalelse i saken inntatt i Rt. 2006 s. 157 (Bache-Wiig-saken) om at avgrensningen av hva som inngår i saksdokumentene er sammenfallende for §§ 242 og 264.

---

¹¹¹ NOU-1997-15, punkt 6.2.8

5.7 Kan man bruke reglene i § 292 annet ledd for å avgjøre hvor mye kontrollmateriale som er saksdokumenter etter § 264?

Problemstillingen i det følgende er om koblingen mellom § 292 annet ledd om bevisavskjæring og hva som er sakens dokumenter kan benyttes på tiltalestadiet.

På samme måte som ovenfor i avsnitt 5.6. er hensynene bak § 292 annet ledd og § 264 ikke sammenfallende. Bruken av kriteriene for bevisavskjæring under hovedforhandling fremstår som noe anstrengt også på dette stadiet.

En uttalelse av kjæremålsutvalget i Munch1 kan kaste lys over dette. I kjennelsens premiss 14 heter det at «Lagmannsretten har lagt til grunn at dokumenter som kan nektes ført for retten etter denne bestemmelsen, faller utenfor begrepet «sakens dokumenter».

Kjæremålsutvalget er ikke enig i det.» Alene tyder denne bemerkningen på at Kjæremålsutvalget avviser lagmannsrettens antitese-forståelse og kun det. Leser man videre i kjennelsen ser man imidlertid at retten setter til side brorparten av § 292-koblingens anvendelsesområde, slik denne var tolket av både påtalemyndigheten og lagmannsretten. Det heter således i premiss 15 at «Det kan ikke være tvil om at dokumenter som er utferdiget i forbindelse med påtalemyndighetens arbeid med å få tilbake et ransutbytte, i utgangspunktet hører til sakens dokumenter og omfattes av forsvarerens rett til innsyn i dokumentene i medhold av lovens §264. *Utvalget kan ikke se at §292 begrenser denne retten*» [min kursivering]. Den kursiverte delen kan forstås på to måter. Den kan enten forstås som retten til innsyn i de aktuelle Munch-dokumentene spesielt, eller retten til innsyn etter § 264 generelt. Leser man videre i kjennelsen finner man støtte til den siste forståelsen. Retten viser nemlig til Nokas2-kjennelsens premiss 66 hvor det blant annet heter om § 292 at «...føresegna gjeld kva som kan nektast ført som bevis under hovudforhandling, og ikkje retten til innsyn på eit tidlegare tidspunkt.» Etter dette er det rimelig klart at kjæremålsutvalget har den alminnelige innsynsretten etter § 264 for øyet når den legger til grunn at «§ 292 ikke begrenser denne retten». Konklusjonen blir dermed at §

292-koblingen ikke kan opprettholdes når man skal avgjøre hvor mye kontrollmateriale som er sakens dokumenter etter § 264.

5.8 Om § 292-koblingen kan anvendes på journalførte saksdokumenter

Hovedregelen om siktedes innsynsrett er som kjent innsyn i alle sakens dokumenter med de begrensninger som loven angir, jf. §§242 og 264. I saken inntatt i Rt. 1991 s. 1142 etablerte retten en fremgangsmåte ved fastleggelsen av hva som er sakens dokumenter for etterforskningsdokumenter som i utgangspunktet ikke omfattes som sakens dokumenter i lovens forstand. § 292-koblingen kom altså i stand for å kunne ta stilling til behandlingen av ikke-journalførte dokumenter.

Til tross for dette finnes det eksempler på at koblingen har blitt anvendt på dokumenter som ubestridelig har vært en del av sakens dokumenter fra første stund, i.e. fra de ble utarbeidet. I det neste ser jeg nærmere på to slike tilfeller fra rettspraksis.

Så vel påtalemyndigheten som forsvarerne i Munch1-saken var enige om at det aktuelle etterforskningsmaterialet i utgangspunktet tilhørte saken. I lagmannsretten hadde påtalemyndigheten imidlertid fått gehør for sin anførsel om å utvide bruken av § 292-koblingen til å omfatte vitterlige saksdokumenter dersom disse ikke får betydning under skyldspørsmålet eller straffutmålingen.

Tilsvarende synspunkter rundt § 292-koblingens anvendelse på eksisterende saksdokumenter ble også hevdet av riksadvokaten i dennes fremstilling av «sakens dokumenter» i brev til JD av 7. juli 2006. Synspunktene ble gjengitt i departementets høringsbrev senere samme år.¹¹² I forbindelse med Nokas3-kjennelsen gjengir han først rettens konklusjon¹¹³ for deretter å kommentere votumet på denne måten: «Flertallet

---

¹¹² JDs høringsbrev vedrørende forslag til endringer i straffeprosessloven mv. (begrenset dokumentinnsyn og skjermet identitet)

¹¹³ «Dokumentene utarbeidet av påtalemyndigheten i nektelsessaker etter § 242a er saksdokumenter». Merk

drøfter imidlertid ikke om dette¹¹⁴ også gjelder dersom dokumentene er uten betydning for saken/dommens innhold.» Tilsvarende betraktning blir uttalt når Nokas1 kommenteres. Riksadvokaten gjengir først mindretallets tilnærming som rubriserte kontrollmateriale som saksdokumenter, og skriver videre at det samme votumet «drøfter ikke den tradisjonelle avgrensningen basert på § 292 annet ledd.»

Tatt i betraktning av at anvendelsesområdet til § 292-koblingen aldri har inkludert allerede journalførte saksdokumenter i tiltaltes egen sak, er de ovenfor gjengitte overveielsene noe overraskende. Kjæremålsutvalget fremholdt i Munch1-saken at § 292 klarligvis ikke kom til anvendelse i den foreliggende saken.¹¹⁵

Dette står tilsynelatende i kontrast til Bache-Wiig-kjennelsen hvor retten fant at kriteriene i § 292 annet ledd bokstav a var relevante ved fastsettelsen av hva som var sakens dokumenter i den avgjørelsen. Straffesakene hadde nådd samme trinn i prosessen, idet førstinstansens realitetsbehandling var avsluttet og ankeforhandlinger stod for døren i både Munch- og Bache-Wiig-saken. Forskjellen av rettslig interesse i vår sammenheng var således opphavet til de aktuelle dokumentene. Det omtvistede kontrollmaterialet i Bache-Wiig-kjennelsen var som tidligere anført overskuddsmateriale fra etterforskningen av et annet lovbrudd, mens de aktuelle Munch-dokumentene var utarbeidet i tilknytning til etterforskningen med å få maleriene tilbake, i.e. det omstridte materialet var utarbeidet i tiltaltes egen straffesak.

Slik jeg ser det, peker dette i retning av at § 292-koblingen i hvert fall har utspilt sin rolle ved avgrensningen av sakens dokumenter for dokumenter som er opprettet i forbindelse med etterforskningen av tiltaltes straffbare forhold. Dette er for øvrig helt i tråd med hvordan Høyesterett behandlet kontrollmateriale i Nokas2-kjennelsen. Retten bestemte der

---

at det siterte er riksadvokatens ord og ikke Høyesteretts ord i Nokas3.

¹¹⁴ "Dette" henviser til flertallets konklusjon i Nokas3, at sakens dokumenter omfatter materiale ifm. begjæring om å nekte innsyn etter § 242a.

¹¹⁵ Premiss 15

at alt innhentet kontrollmateriale skal inngå i sakens dokumenter uten begrensning gjennom § 292-koblingen.¹¹⁶

Det må etter dette være uomtvistet at forbindelsen til § 292 annet ledd ikke avgrenser sakens dokumenter for innhentet kontrollmateriale som stammer fra etterforskningen av den nærværende lovovertrедelsen («kategori 1»). Konsekvensen av dette må bli at forbindelsen mellom bevisavskjæring og innsynsretten kun kan opprettholdes når innsynsbegjæringen gjelder kontrollmateriale innhentet via andre straffbare forhold («kategori 2») slik tilfellet var i eksempelvis Bache-Wiig-kjennelsen, jf. ovenfor. Som vi ser av dette får kontrollmaterialets *opprinnelse* avgjørende betydning for om § 292-koblingen kan anvendes. Sammenholdt med uttalelsen i Bache-Wiig-kjennelsen om at sakens dokumenter vil være identisk før og etter tiltale, må dette innebære at § 292-koblingens anvendelse ikke avhenger av hvor i prosessen saken står når det begjæres innsyn i KK-opplysninger fra andre straffesaker. Reservasjonen mot å bruke forbindelsen mellom bevisavskjæring og dokumentinnsyn før tiltale blir tatt ut, jf. ovenfor, vil imidlertid fortsatt være relevant når retten finner vurderingssituasjonen utilfredsstillende, jf. ovenfor. Og det er for øvrig en situasjon som retten med temmelig stor grad av sikkerhet vil befinne seg i ved brorparten av slike innsynsbegjæringer.

5.9 Om betydningen av KK-materialets opprinnelse for forståelsen av § 292-koblingens anvendelsesområde

Bakgrunnen for denne sontringen over kontrollmaterialets opprinnelse ved presiseringen av § 292-koblingens bruksområde finner man ved å se hen til de diametralt forskjellige utgangspunktene som foreligger. Kontrollmaterialet i kategori 1 er straffesaksdokumenter i den konkrete saken per se, jf. blant annet Nokas2-avgjørelsen¹¹⁷ Som fremhevet av Høyesterett ved en rekke anledninger tilsier partslikhetsprinsippet (prinsippet om «equality

---

¹¹⁶ Jf. avsnitt 3.3.

¹¹⁷ Premiss 67 i.f.

of arms») at tiltalte og hans forsvarer må gis fullt innsyn i etterforskningsmaterialet for å kunne vurdere materialet fra tiltaltes synsvinkel. Det er med andre ord intet praktisk rettslig behov for § 292-forbindelsen i denne sammenheng. Kontrollmaterialet som omfattes av kategori 2 derimot, er innhentet gjennom etterforskning av det straffbare forholdet A, og inngår selvsagt ikke uten videre dokumentsamlingen opprettet for det straffbare forholdet B. Problemstillingen har derfor vært hvordan man skal vurdere disse «fremmede» KK-opplysningene når innsynskravet blir begjært fra en annen straffesak. Løsningen på dette har man altså funnet ved å støtte seg på kriteriene i § 292 annet ledd. At terskelen for innsyn i andre straffesakers kontrollmateriale således ligger høyere enn for tilsvarende dokumenttilfang tilveiebrakt i den aktuelle straffesaken er ikke kontroversielt. Grunnleggende personvern hensyn trekker åpenbart i retning av at vilkårene ved slike innsynsbegjæringer bør være strengere. Tvangsmiddelet kommunikasjonskontroll innebærer en alvorlig krenkelse av personvernet til de som blir berørt av kontrollen og virkningen av dette intensiveres når opplysningene blir gjenstand for innsyn i vedkommende straffesak. En ytterligere spredning til personer tilknyttet et helt annet saksforhold vil åpenbart forsterke personvern krenkelsen. Dette taler med tyngde for å beholde KK-opplysningene innenfor den tilhørende straffesaks personkrets. Dessuten kan det hevdes at hensynet til kontradiksjons- og partslikhetsprinsippet ikke er like påtrengende i disse situasjonene. Dette gjelder særlig når påtalemyndigheten ikke påberoper slik KK-informasjon i sin bevisførsel i det hele tatt. Ut i fra rettssikkerhetsmessige betraktninger har ikke tiltalte da det samme behovet for innsyn i dette materialet.

Som argument for innsyn i kontrollmateriale generelt, blir det ofte vist til kontrollfunksjonen som forsvarerne settes i stand til å utøve ved gjennomsyn. En slik rettssikkerhetsgaranti bidrar til å sikre «at politiet ikke overser opplysninger som materialet inneholder av interesse for forsvaret av tiltalte».¹¹⁸ Slike systembetraktninger har også Høyesterett og lovgiver trukket frem ved flere anledninger.¹¹⁹ Slike betraktninger kan for så vidt opprettholdes når materialet stammer fra etterforskningen av en annen forbrytelse med en annen personkrets. Men i slike sammenhenger vil altså det kryssende

---

¹¹⁸ Nokas2, premiss 18 (fra forsvarerens anførsler)

¹¹⁹ Nokas1, premiss 60 samt Nokas2, premiss 56, 57 og 70

personvern hensynet tre i forgrunnen. Ut i fra dette perspektivet og sett i lys av behovet for å etablere en rettslig fremgangsmåte for disse bedømmelsene fremstår kjæremålsutvalgets bruk av § 292-forbindelsen i Bache-Wiig-kjennelsen som god og formålstjenlig.

5.10 Siktedes innsynsbegjæring må understøttes av konkrete holdepunkter

Som regel vil spørsmålet om innsyn i andre straffesakes KK-saker bli aktuelt fordi påtalemyndigheten påberoper seg bevis derfra. Slik lå omstendighetene an i Bache-Wiig-kjennelsen, jf. ovenfor. Kjæremålsutvalget åpnet der for innsyn etter § 292-koblingens retningslinjer. Videre i avgjørelsen kom retten dessuten med uttalelser vedrørende «merinnsyn», i.e. innsyn utover det som påtalemyndigheten anser som relevant. I premiss 24 heter det således at «Begjæring om innsyn utover dette må i det minste forutsette at siktede anfører konkrete omstendigheter som støtter begjæringen». Borgarting lagmannsrett var inne på det samme når den i Munch1-kjennelsen beskrev innsynsbegjæringene i saken som «konkret begrunnet» og deretter avviste at dette dreide seg «om en ren 'fisketur' for om mulig å finne noe som kan brukes ved forsvaret av klienten...».¹²⁰ Kravet om å anføre konkrete holdepunkter i innsynsbegjæringen er selvsagt årsaken til at denne type innsynssaker bare helt unntaksvis foranlediges av forsvarers initiativ.

---

¹²⁰ Tilsvarende uttalelser i Rt. 2002 s. 246, side 247

6 Er «sakens dokumenter» identisk før og etter tiltale?

Til slutt i oppgaven vil jeg se nærmere på spørsmålet om sakens dokumenter avgrenses likt etter §§ 242 og 264. Det er ingen holdepunkter i ordlyden for at avgrensningen skal gjøres forskjellig etter de to bestemmelsene. Lovgiver har gjennom de unntakene som er gitt i loven tatt stilling til de ulike kryssende hensyn. Der hvor avveiningen har falt ut i favør av unntak fra siktedes rett til dokumentinnsyn oppstiller altså loven begrensninger ved unntak. At lovgiver således har tatt stilling til disse vurderingene taler mot å trekke inn avveininger mellom kryssende hensyn ved avgrensningen av hva som er sakens dokumenter.

Sammenholder man flertallet i Nokas1 som fant at det graderte KK-materialet ikke var saksdokumenter i lovens forstand med flertallet i Nokas2 som kom til motsatt resultat peker dette åpenbart i retning av at «sakens dokumenter» faller ulikt ut før og etter at tiltale er tatt ut. Etter kjennelsen inntatt i Rt. 2006 s. 157 kan imidlertid ikke en slik rettsstilstand forfektes videre. Som vi så i avsnitt 4.3 angikk den saken innsyn i KK-materiale fra en annen straffesak og det ble eksplisitt uttalt at fastsettelsen av «sakens dokumenter» vil være den samme før og etter tiltale.¹²¹ Spørsmålet som dermed må besvares er hva som kan utledes av disse tre kjennelsene samlet sett.

Som redegjort for i avsnitt 2.5.1.ble forsvareren i Nokas1 nektet innsyn med en kombinert begrunnelse. Når dommerne i Nokas2 kommenterte Nokas1-kjennelsen nevnte de kun begrunnelsen som bygde på den innskrenkende tolkningen av § 242 første ledd.¹²² Denne

---

¹²¹ Premiss 20

¹²² Nokas2, premiss 28

åpenlyse forbigåelsen av en side ved den tidligere anførte dobbelbegrunnelse vil kunne svekke den utelatte delen av motivene. Dette gjelder særlig når delbegrunnelsene er innbyrdes uavhengige på den måten at begge er tilstrekkelige for rettens resultat. Denne betraktningmåten styrkes ytterligere når rettstilstanden for hovedproblemstillingen forblir uforandret slik som her.¹²³ I tillegg heter det i Nokas2 at løsningen med fullt innsyn etter at tiltale er tatt ut ble forutsatt i Nokas1-premissene.¹²⁴ Også dette momentet fører etter min mening til at avgrensningen av «sakens dokumenter» som foretas i Nokas1 får redusert vekt. Det bør også bemerkes at førstvoterende i Nokas1 ikke kommenterer avgrensningen av «sakens dokumenter» selv, idet han kun viser til hva lagmannsretten hadde uttalt om dette. Dette bidrar heller ikke til å styrke denne delen av flertallets sammensatte begrunnelse.

I tillegg kom retten i Nokas2 med en enstemmig bemerkning om forståelsen av «sakens dokumenter» i §§ 242 og 264 som er vanskelig å forlike med flertallssynet i Nokas1. Førstvoterende uttaler nemlig i premiss 31 (her er retten samstemmig) at «Lagmannsretten har ved sin tolkning av straffeprosessloven § 264 vist til det som i rettspraksis har vært akseptert som utgangspunkt ved fortolkningen av begrepet «sakens dokumenter», slik dette er benyttet i § 242 om rett til innsyn under etterforskningen.» Høyesterett kunne ikke se at dette var «uttrykk for noen uriktig lovtolkning av § 264», jf. samme premiss i.f. Sist, men ikke minst bidrar selvsagt den steke dissensen i Nokas1 til å redusere avgjørelsens prejudikatverdi på dette punktet. Dette er overensstemmende med tradisjonelle metodebetraktninger om prejudikaters rekkevidde.¹²⁵

Etter dette vil jeg fremholde det som rimelig klart at «sakens dokumenter» skal avgrenses på samme måte etter §§ 242 og 264. Dette innebærer at det innhentede KK-materiale i sin helhet inngår i saksdokumentene på begge trinn i saken, jf. resultatet fra Nokas2, jf. avsnitt 3.3.2.3. At innsynsretten i form av en rekke unntak er mer begrenset før tiltale blir tatt ut er riktignok så, men ved presiseringen av hva som er saksdokumenter og derved gjenstand for

---

¹²³ Minner om at både mindretallsvotumet i Nokas1 og flertallsvotumet i Nokas2 føres i pennen av dommer Utgård

¹²⁴ Nokas2, premiss 68

¹²⁵ Eckhoff side 165

innsyn, er disse unntakene betydningsløse.¹²⁶ Det er også slik at ikke-benyttet KK-materiale er belagt med taushetsplikt etter § 216i inntil eventuell tiltale taes ut, jf. fremstillingen i avsnitt 2.5.1.

---

¹²⁶ Rt. 2006 s. 157, premiss 20

7 Litteraturliste

Litteratur

- Andenæs, Johs *Norsk straffeprosess. Bind I. Tredje utgave.*
- Backer, Inge Lorange *Innføring i Naturressurs- og miljørett. Fjerde utgave.*
- Bjerke, Hans Kristian og Erik Keiserud *Straffeprosessloven. Kommentartutgave. Bind I. Andre utgav.*
- Jebens, Sverre Erik *Menneskerettigheter i straffeprosessen. Oslo 2004.*
- Lorentzen, Per *Den Europæiske Menneskeretskonvention. Andre utgave.*
- Magnussen, Lola *Retten til dokumentinnsyn – med særlig vekt på straffeprosessloven § 242a. Bergen 2006.*

Lover

Lov av 22. mai 1902 nr. 10 Almindelig borgerlig Straffelov (straffeloven)

Lov av 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven)

Lov av 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettighetsloven)

Lov av 3. desember 1999 nr. 82 om endringer i straffeprosessloven og straffeloven m.v. (etterforskningsmetoder m.v.)

Lov av 28. juni 2002 nr. 55 om endringer i straffeprosessloven mv. (hurtigere saksbehandling, varetektsfengsling i isolasjon mv.)

Lov av 9. mai 2003 nr. 30 om endringer i straffeprosessloven mv. (begrensninger i adgangen til dokumentinnsyn og bevisførsel)

Lov av 17. juni 2005 nr. 87 om endringer i straffeprosessloven og politiloven (romavlytting og bruk av tvangsmidler for å forhindre alvorlig kriminalitet)

Konvensjoner

Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK) av 4. november 1950.

Forarbeider

NOU 1997:15   Etterforskningsmetoder for bekjempelse av kriminalitet

Ot.prp. nr. 35 (1978-1979)   Om lov om rettergangsmåten i straffesaker

Ot.prp. nr. 64 (1998-1999)   Om lov om endringer i straffeprosessloven mv.
(etterforskningsmetoder mv)

Ot.prp. nr. 40 (1999-2000)   Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven
(tiltak for å beskytte aktørene i straffesaker mot trusler og

- Represalier mv)
- Ot.prp. nr. 66 (2001-2002) Om lov om endringer i straffeprosessloven mv. (hurtigere straffesaksbehandling, varetektsfengsling isolasjon mv)
- Ot.prp. nr. 24 (2002-2003) Om lov om endringer i straffeprosessloven mv. (begrensninger i adgangen til dokumentinnsyn og bevisførsel)
- Ot.prp. nr. 64 (2004-2005) Om lov om endringer i straffeprosessloven og politiloven (romavlytting og bruk av tvangsmidler for å forhindre alvorlig kriminalitet)
- Innst. O. nr. 61 (1991-1992) Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i straffeprosessloven (telefonavlytting i narkotikasaker)
- Innst. O. nr. 113 (2004-2005) Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i straffeprosessloven og politiloven (romavlytting og bruk av tvangsmidler for å forhindre alvorlig kriminalitet)

Rettspraksis

Høyesterett / Høyesteretts kjæremålsutvalg

Rt.1991 s. 1018	Rt. 2005 s. 203
Rt. 1991 s. 1142	Rt. 2005 s. 205
Rt. 1993 s. 1077	Rt. 2005 s. 207
Rt. 1993 s. 1121	Rt. 2005 s. 209
Rt. 2002 s. 246	Rt. 2005 s. 1137
Rt. 2002 s. 1049	Rt. 2006 s. 96
Rt. 2003 s. 648	Rt. 2006 s. 157
Rt. 2003 s. 877	Rt. 2006 s. 225
Rt. 2004 s. 854	Rt. 2006 s. 645

Rt. 2004 s. 1080

HR-2007-00227-U

Rt. 2004 s. 1642

Rt. 2004 s. 1813

Rt. 2004 s. 2023

Rt. 2005 s. 196

Rt. 2005 s. 198

Lagmannsrettene

RG 1998 s. 922

LB-2006-91329

Den europeiske menneskerettighetsdomstol (EMD)

Edwards og Lewis mot Storbritannia. Dom 22. juli 2003

Den europeiske menneskerettighetskommissjon

Jespers mot Belgia. 14. desember 1981

